

bB

KORT GEDING DAGVAARDING

Vandaag, de zevenentwintige september tweeduizend drieëntwintig, om _____ uur,

op het verzoek van:

1. [XXX], woonachtig te [XXX],
2. [XXX], woonachtig te [XXX],
3. [XXX], woonachtig te [XXX],
4. [XXX], woonachtig te [XXX],
5. [XXX], woonachtig te [XXX],
6. [XXX], woonachtig te [XXX],
7. [XXX], woonachtig te [XXX],
8. [XXX], woonachtig te [XXX],
9. De stichting **STICHTING VRIENDEN VAN XR**, statutair gevestigd en kantoorhoudende te Rotterdam,

hierna gezamenlijk "**XR**"

te dezer zake domicilie kiezende te (1016 AH) Amsterdam aan de Singel 362, ten kantore van Jebbink Soeteman Advocaten B.V. van wie mr. W.H. Jebbink en J.R. Kramer door eiser als advocaat wordt gesteld en als zodanig zal optreden met het recht van substitutie;

GEDAGVAARD IN KORT GEDING:

1. De publiekrechtelijke rechtspersoon **DE STAAT DER NEDERLANDEN**, meer speciaal het **MINISTERIE VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID**, zetelend te (2511 DP) Den Haag, aan de Turfmarkt 147, aldaar aan het parket van de procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden (2511 EK) Den Haag, aan de Korte Voorhout 8,
2. De publiekrechtelijke rechtspersoon de **GEMEENTE DEN HAAG**, zetelend te (2511 BT) Den Haag, aan het Spui 70 (Atrium),

bB

beide te dezer zake domicilie kiezende te (2594 AC) Den Haag aan de Bezuidenhoutseweg 57, ten kantore van Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. van wie [XXX] als advocaat zal optreden;

aldaar mijn exploit doende en afschrift dezes te laten aan:

Hierna gezamenlijk ook wel “**de Staat**”

OM:

Op **dinsdag drie (3) oktober tweeduizenddrieëntwintig om 10:00 uur** in persoon of vertegenwoordigd door een advocaat te verschijnen voor de Voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag, locatie Den Haag, team Civiel recht, zitting houdende in kort geding, alsdan te houden in één van de zalen van het Paleis van Justitie aan de Prins Clauslaan 60 (2595 AJ) te Den Haag.

MET AANZEGGING DAT:

- indien een gedaagde niet in persoon of vertegenwoordigd door een advocaat ter terechtzitting verschijnt en de voorgeschreven formaliteiten en termijnen in acht zijn genomen, de voorzieningenrechter verstek tegen die gedaagde zal verlenen en de hierna omschreven vorderingen zal toewijzen, tenzij deze hem onrechtmatig of ongegrond voorkomen;
- indien ten minste één gedaagden in persoon of bij advocaat ter terechtzitting is verschenen, tussen alle partijen één vonnis zal worden gewezen, dat als een vonnis op tegenspraak wordt beschouwd;
- bij verschijning in het geding van ieder van de gedaagde een griffierecht zal worden geheven, te voldoen binnen vier weken te rekenen vanaf het tijdstip van verschijning;
- de hoogte van de griffierechten is vermeld in de meest recente bijlage behorend bij de Wet griffierechten burgerlijke zaken, die onder meer te vinden is op de website: www.kbvg.nl/griffierechtentabel;
- van een persoon die onvermogen is, een bij of krachtens de wet vastgelegde griffierecht voor onvermogenen wordt geheven, indien hij op het tijdstip waarop het griffierecht wordt geheven, heeft overlegd:
 - een afschrift van het besluit tot toevoeging, bedoeld in artikel 29 van de wet op de rechtsbijstand, of indien dit niet mogelijk is ten gevolge van omstandigheden die redelijkerwijs niet aan hem zijn toe te rekenen, een afschrift van de aanvraag, bedoeld in artikel 24, tweede lid, van de wet op de rechtsbijstand, dan wel

bB

- een verklaring van het bestuur van de raad voor rechtsbijstand, bedoeld in artikel 7, derde lid, onderdeel e, van de wet op de rechtsbijstand waaruit blijkt dat zijn inkomen niet meer bedraagt dan de inkomens bedoeld in de algemene maatregel van bestuur krachtens artikel 35, tweede lid, van die wet;
- van gedaagden die bij dezelfde advocaat verschijnen en gelijklopende conclusies nemen of gelijklopend verweer voeren, op basis van artikel 15 van de Wet griffierechten burgerlijke zaken slechts eenmaal een gezamenlijk griffierecht wordt geheven;
- eiseres van deze collectieve actie aantekening zal maken in het centraal register voor collectieve acties als bedoeld in artikel 3:305a lid 7 BW, zodat ook andere belangenorganisaties en/of belanghebbenden op de hoogte zijn van deze collectieve vordering.

TENEINDE alsdan en aldaar tegen zich als gedaagden namens eisers te horen eisen als volgt:

bb

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Eisers.....	5
2	Feitelijk kader	7
2.1	Achtergrond en belang van de protestactie	7
2.2	Fossiele subsidies van de Staat.....	8
2.3	XR en eerdere protestaties.....	9
2.4	Protestactie: STOP FOSSIELE SUBSIDIES	11
2.4.1	Uitgebreide voorzorgsmaatregelen.....	11
2.5	Inzet waterkanon tijdens protestactie.....	11
2.5.1	Kritische geluiden Gemeente Den Haag	14
2.5.2	Bevindingen Amnesty International Nederland XR demonstraties.....	15
2.5.3	Inzet waterkanon in andere demonstraties	16
3	Juridisch kader	17
3.1	Demonstratierecht en het recht op vrijheid van meningsuiting	17
3.2	Een wegblokkade valt onder het demonstratierecht.....	17
3.3	In hoeverre mogen tegen demonstraties in de vorm van wegblokkades door de overheid maatregelen worden genomen?	20
3.4	Het gebruik van het waterkanon op de openbare weg is onrechtmatig en buitenproportioneel	25
3.4.1	XR-demonstratie valt onder de bescherming van demonstratievrijheid	25
3.4.2	Inzet waterkanon onrechtmatig (i): demonstranten zijn vreedzaam	26
3.4.3	Inzet waterkanon onrechtmatig (ii): disproportioneel en niet necessary	27
3.4.4	Inzet waterkanon onrechtmatig (iii): disproportioneel en niet necessary (ii)	29
3.4.5	Conclusie	30
4	Bekende verweren	30
5	Belang XR	31
6	Spoedeisend belang	31
7	bevoegdheid	31
8	vorderingen	31
	Productieoverzicht	34

1 INLEIDING

1. Deze zaak betreft het onrechtmatige en buitenproportionele gebruik van waterkanonnen tegen demonstranten. Het waterkanon wordt ingezet tegen demonstranten tijdens de STOP FOSSIELE SUBSIDIES demonstratie in Den Haag, georganiseerd door XR. XR is een ‘grassroots organisation’ die strijdt voor een leefbare en rechtvaardige planeet.
2. De vreedzame protesten zijn gericht tegen de wereldwijde klimaatverandering. Specifiek vragen de demonstranten de Staat te stoppen met het toebrengen van schade aan het klimaat door de fossiele brandstofindustrie te subsidiëren. Het kabinet heeft onlangs berekend dat de subsidies nog veel hoger zijn dan aanvankelijk gedacht, namelijk 39,7 tot 46,5 miljard euro.

1.1 Eisers

3. Stichting Vrienden van XR (‘Stichting’) is opgericht in februari 2019 en komt sindsdien op voor de belangen van de beweging Extinction Rebellion. De Stichting wil haar doelen onder meer bereiken door Extinction Rebellion financieel of materieel te ondersteunen, onder meer door het verrichten van handelingen ter ondersteuning van Extinction Rebellion. Daartoe behoort ook het optreden in rechte en het voeren van collectieve acties. De statuten van de Stichting en het uittreksel van de Kamer van Koophandel worden als **productie 1** overgelegd.
4. De Stichting treedt in deze zaak mede op als belangenbehartiger op grond van artikel 3:305a BW. De Stichting tracht met de onderhavige procedure de belangen en mensenrechten in het kader van klimaatrechtvaardigheid te beschermen. De Stichting wil via deze procedure de fundamentele rechten en het demonstratierecht van XR en haar leden waarborgen. Het is duidelijk dat er in dit geval sprake is van een ideëel doel. De Stichting heeft het streven om het leven op aarde in elk zijn diversiteit te beschermen door klimaatverandering tegen te gaan.
5. De bestuurders krijgen geen vergoeding voor hun werkzaamheden. Dit blijkt ook uit de statuten. Er is tevens sprake van een voldoende nauwe band met de Nederlandse rechtssfeer, nu zowel de gebeurtenis als de eiser en gedaagden zich in Nederland bevinden. De gebeurtenissen waarop de collectieve vordering betrekking heeft, zijn hiervoor beschreven in de dagvaarding, in het bijzonder in hoofdstukken 2 en 3.¹
6. Nu dit een procedure betreft die louter in het maatschappelijke belang is, geldt het bepaalde in artikel 3:305a lid 6 BW. Op grond van die bepaling geldt ten aanzien van de ontvankelijkheid een specifiek regime ten aanzien van de ontvankelijkheideisen.
7. De vordering in deze procedure behelzen een verbod op de onrechtmatige inzet van de waterkanonnen tijdens vreedzame XR demonstraties, althans de inzet van het waterkanon op basis van nauwkeurigheid van te voren bepaalde voorschriften, die de proportionele inzet van het waterkanon waarborgen. Deze vorderingen strekken allereerst tot bescherming van de collectieve belangen van alle demonstranten en toekomstige demonstranten van de beweging. Door de inzet van het waterkanon lopen zij het risico op (zwaar) lichamelijk letsel en durven

¹ artikel 1018c lid 1 sub a Rv.

bB

zij niet meer een van hun fundamentele rechten te beoefenen: het recht op vrijheid van meningsuiting (artikel 10 EVRM) en het recht op betoging (artikel 11 EVRM en artikel 21 IVBPR).

8. Alle vorderingen houden in hun kern verband met het onrechtmatige gebruik en de buitenproportionele inzet van het waterkanon door de politie. De vorderingen van de Stichting strekken tot behartiging van belangen en rechten van XR en haar leden. Hun belangen zijn gelijksoortig. Allen hebben met elkaar gemeen dat zij zich ernstige zorgen maken om het klimaat en de mogelijke uitsterving van de mensheid. Zij hebben het fundamentele recht om hiervoor op te kunnen komen via demonstraties.
9. De groep personen waarvoor de Stichting opkomt is nauwkeurig omschreven.² De behartiging van de belangen van de personen waarvoor de Stichting opkomt in deze procedure, vallen binnen de statutaire doelomschrijving van de Stichting.
10. Nu de Stichting opkomt voor de voortzetting het leven op aarde en het tegengaan van verdere klimaatverandering, gaat het om een algemeen-belangactie. In dit kader oordeelde de Rechtbank Amsterdam eerder:

“In het kader van een algemeen-belangactie is het voor de belangenorganisatie eigenlijk niet doenlijk om haar achterban met naam en toenaam te noemen, laat staan om duidelijk te maken dat het met het oog op haar representativiteit voldoende personen betreft. Van de belangenorganisatie kan bij een algemeen-belangactie wel worden verlangd dat zij duidelijk maakt dat zij een adequate spreekbuis is van de groep waarvoor wordt opgekomen.”³
11. De Stichting heeft de gehele achterban van Extinction Rebellion achter zich en is een adequate spreekbuis. Dat blijkt onder andere uit alle demonstraties die zij tot nu toe heeft georganiseerd. Om die reden alleen al, moet de Stichting als voldoende representatief worden aangemerkt.
12. Dat betekent dat zowel vanwege (i) de aard van de vorderingen van de Stichting als (ii) het feit dat de Stichting met de onderhavige vorderingen een ideëel doel nastreeft, het verlichte regime ingevolge lid 6 van artikel 3:305a BW van toepassing is.⁴
13. Leden van XR voeren dagelijks gesprekken op de A12 met de politie waarbij zij verzoeken om te stoppen met het inzetten van de waterkanonnen. Op 22 september 2023 is de Staat schriftelijk verzocht c.q. gesommeerd de inzet te staken. Een inhoudelijke reactie van de Staat is uitgebleven. Gezien de inzet van het krachtige waterkanon op 23 september 2023 is echter duidelijk dat de Staat niet van zins is aan de verzoeken c.q. sommaties te voldoen.
14. De Stichting wenst graag als exclusieve belangenbehartiger te worden aangewezen. Gezien de aard van de procedure, een kort geding waarin wordt opgekomen voor een ideëel belang, is het onwaarschijnlijk dat andere partijen zich zullen opwerpen als exclusieve belangenbehartiger.⁵

² Kamerstukken II 2016/17, 34608, 3, p. 19.

³ Rechtbank Amsterdam 7 juni 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:3499, r.o. 4.17.

⁴ Kamerstukken II 2017/18, 34608, 6, p. 17.

⁵ artikel 1018c lid 1 sub e Rv.

De Stichting zal zo nodig ook aantekening maken van de onderhavige dagvaarding in het bedoelde register voor collectieve vorderingen.⁶

15. De Stichting en de onderliggende dagvaarding hiermee aan de vereisten die de wet daar aan stelt, zodat de Stichting ontvankelijk is in haar vorderingen.
16. Voorts zijn alle overige eisers demonstranten die op meerdere data aan de demonstraties hebben deelgenomen. Deze eisers zijn minimaal een keer door het waterkanon geraakt, met vaak ernstig lichamelijk letsel tot gevolg. Eisers zijn in ieder geval geraakt op 11 maart 2023 en tijdens de demonstraties vanaf 9 september 2023. Eisers wensen ook in de nabije toekomst weer gebruik te maken van hun fundamentele demonstratierecht. Zij worden daarin echter gehinderd door de inzet van het waterkanon. Eisers hebben recht en belang bij de eerbiediging van hun vrijheid van meningsuiting en hun demonstratierecht. Eisers zijn daarom ontvankelijk in al hun vorderingen.
17. XR zal eerst de relevante feiten en omstandigheden uiteenzetten.

2 FEITELIJK KADER

2.1 Achtergrond en belang van de protestactie

18. Het staat vast dat de temperatuur op aarde stijgt en het klimaat verandert door menselijk toedoen, namelijk door de uitstoot van broeikasgassen in de lucht.⁷ De klimaatverandering die hierdoor wordt veroorzaakt, heeft grote gevolgen voor mens, natuur en milieu. Dit wordt ook erkend door de Nederlandse overheid⁸ en de Hoge Raad.⁹ De Hoge Raad heeft vastgesteld dat er een direct, lineair verband is tussen de door de mens veroorzaakte uitstoot van broeikasgassen, die mede wordt veroorzaakt door de verbranding van fossiele brandstoffen, en de opwarming van de aarde.¹⁰
19. Tegen die achtergrond oordeelde de Hoge Raad op 20 december 2019 al dat een dat rechterlijk bevel aan de Staat om de uitstoot van broeikasgassen door Nederland met 25 procent te verminderen voor het einde van 2020 in stand kon blijven.¹¹ Ondertussen blijkt dat het Urgenda-vonnis door de Staat niet wordt nageleefd.¹²
20. Ondertussen was juli 2023 de heetste maand ooit gemeten. Drie extreme warmtegolven vouwen zich gelijktijdig uit in Europa, de Verenigde Staten en China. Overstromingen en bosbranden in Griekenland, noodweer in Spanje, modderstromen en aardverschuivingen in de Alpen, natuurbranden op de Canarische eilanden, de zomer van 2023 stond in het teken van één ding: natuurrampen.

⁶ artikel 1018c lid 1 sub f Rv.

⁷ <https://www.urgenda.nl/themas/klimaat-en-energie/klimaatvragen/waarom-weten-we-zeker-dat-de-mens-klimaatverandering-veroorzaakt/>.

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering>.

⁹ Hoge Raad, 13 september 2019, ECLI:NL:PHR:2019:887 (*Milieudefensie t. de Staat*).

¹⁰ Hoge Raad, 13 september 2019, ECLI:NL:PHR:2019:887 (*Milieudefensie t. de Staat*), r.o. 2.1.

¹¹ Hoge Raad 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006 (*Urgenda*)

¹² <https://www.urgenda.nl/co%E2%82%82-uitstoot-weer-omhoog-urgenda-vonnis-niet-nageleefd/>

21. “Climate change is out of control. “If we persist in delaying key measures that are needed, I think we are moving into a catastrophic situation, as the last two records in temperature demonstrates”, zei de secretaris-generaal van de Verenigde Naties António Guterres op vrijdag 7 juli 2023.¹³

22. Volgens de World Weather Attribution, een groep wetenschappers die weersextremen onderzoekt, zouden dit soort rampen vrijwel onmogelijk zijn geweest als mensen de planeet niet hadden opgewarmd met het verbranden van fossiele brandstoffen.¹⁴

2.2 Fossiele subsidies van de Staat

23. De vreedzame demonstraties van XR richten zich specifiek op de fossiele subsidies van de Staat. Het kabinet heeft inmiddels erkend dat deze afgebouwd moeten worden.

24. De vraag is of het stoppen van fossiele subsidies niet al te laat is. Het antwoord is helder: nee. Uit onderzoek van Milieudefensie en het International Institute for Sustainable Development (IISD) blijkt dat bij een volledige afbouw van de fossiele subsidies per 2025 en 2030, er een CO₂-reductie van respectievelijk 19,8% en 13,1% is.¹⁵

25. Het laatste IPCC rapport is duidelijk: de ontwrichtende gevolgen van opwarming zijn een stuk groter dan gedacht.¹⁶ De conclusie: we moeten de uitstoot van broeikasgassen nu terugbrengen naar netto nul en direct stoppen met fossiele brandstoffen. De urgentie om fossiele subsidies af te schaffen is dus daar. Het moet echter wel snel gebeuren.

26. De Staat lijkt zich van deze urgentie echter niet bewust. Hoewel al 14 jaar geleden is gezegd dat de subsidies zouden worden afgebouwd, gebeurt dat nog steeds niet. De Staat blijft op deze manier miljarden investeren in de fossiele industrie. Het geeft ruim zes keer zoveel belastinggeld uit aan het stimuleren van fossiele brandstoffen dan aan klimaatbeleid.¹⁷

¹³ <https://www.theguardian.com/environment/2023/jul/07/un-climate-change-hottest-week-world>

¹⁴ World Weather Attribution in het rapport “Extreme heat in North America, Europe and China in July 2023 made much more likely by climate change”, beschikbaar via: <https://www.worldweatherattribution.org/extreme-heat-in-north-america-europe-and-china-in-july-2023-made-much-more-likely-by-climate-change/>

¹⁵ *Rechtvaardig afbouwen van fossiele subsidies, minder CO₂ en meer inkomsten*, SOMO, Oil Change International en Milieudefensie, Augustus 2023, beschikbaar via: https://milieudefensie.nl/actueel/rechtvaardig-afbouwen-van-fossiele-subsidies.pdf/@download/file/20230904_Rechtvaardig%20afbouwen%20Fossiele%20subsidies.pdf via Global Subsidies Initiative Integrated Fiscal (GSI-IF) model van het International Institute for Sustainable Development (IISD).

¹⁶ https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf

¹⁷ <https://www.rijksfinancien.nl/miljoenennota/2024/bijlage/1843887>

27. Vier jaar geleden beweerde het kabinet nog dat er slechts 4 miljard euro aan fossiele subsidies werd verleend. Toenmalig minister van Economische Zaken en Klimaat Eric Wiebes zei erbij dat de exacte kosten van vier regelingen niet te berekenen waren.¹⁸ Uit onderzoek van Milieudefensie blijkt echter dat de fossiele sector jaarlijks 37,5 miljard euro aan subsidies krijgt (**productie 2**).

Geïdentificeerde regelingen en jaarlijks fossiele subsidiebedrag

Sector of onderwerp	Aantal regelingen	Jaarlijkse fossiele subsidie 2020-2022 (miljard €)
Luchtvaart	2	2,4
Scheepvaart	4	6,7
Wegverkeer	1	0,9
Niet-energetisch gasgebruik (met name kunstmest)	1	1,3
Glastuinbouw	2	1,3
Staal en andere energie-intensieve processen	3	0,2
Olieverwerkende industrie	2	2,4
Gaswinning en -opslag	3	1,5
Emissierechten	3	1,6
Fossiele elektriciteitsopwekking	3	5,3
Sector overstijgende energiebelasting	3	13,5
Overig	4	0,4
Totaal fossiele subsidies Nederland	31	37,5

28. En nu blijkt uit recente cijfers van het kabinet dat de fiscale voordelen voor de fossiele sector nog groter zijn dan gedacht: tussen de 39,7 en 46,5 miljard euro.¹⁹

29. En het gaat niet enkel om subsidies. De klimaatverandering zorgt bij veel jongeren tot stress en angst. Nog deze week kopte NOS: “Boos, bang en verdrietig: een op de vijf jongeren ervaart klimaatstress”.²⁰ XR kon niet langer wegkijken.

2.3 XR en eerdere protestacties

30. De XR-beweging begon in mei 2018 in het Verenigd Koninkrijk met als doel om met geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid de regering te dwingen actie te ondernemen tegen de klimaatcrisis. In november 2018 werd XR in Nederland opgericht.

31. Het doel van XR is om de mensheid te redden van uitsterving. De missie van XR is om via een geweldloos netwerk dat zowel disruptieve actie voert als via gesprekken, opiniestukken en politiek overleg druk zet op de regering om ze te dwingen adequate maatregelen te nemen tegen de klimaatcrisis en de ecologische noodtoestand.

32. XR bestaat uit gewone mensen, uit alle hoeken van het land en van alle leeftijden die zich ernstig zorgen maken over de klimaat- en ecologische crisis. XR zijn ouders, kinderen, studenten en grootouders die allemaal strijden voor een leefbare toekomst. Ondertussen zijn er meerdere gemeenschappen ontstaan, zoals XR Ambtenaren, XR Zorgprofessionals, XR Scientists en XR Onderwijs.

33. In korte tijd is XR gegroeid van een kleine groep tot een krachtige beweging van honderdduizenden activisten wereldwijd. XR organiseert zichzelf in kleine, autonome groepen over de hele wereld. Deze groepen zijn verbonden door een structuur die constant ontwikkelt.

¹⁸ De subsidies op fossiele brandstoffen staan nu eindelijk vol in het licht, Volkskrant d.d. 18 september 2023, beschikbaar via: <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/de-subsidies-op-fossiele-brandstoffen-staan-nu-eindelijk-vol-in-het-licht~b9795939/>

¹⁹ Fossiele subsidies, die groter zijn dan verondersteld, krijgen hoofdrol in naderende politieke strijd, Volkskrant d.d. 17 september 2023, beschikbaar via: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/fossiele-subsidies-die-groter-zijn-dan-verondersteld-krijgen-hoofdrol-in-naderende-politieke-strijd~b5e299c1/>.

²⁰ Boos, bang en verdrietig: een op de vijf jongeren ervaart klimaatstress, NOS d.d. 26 september 2023, beschikbaar via: <https://nos.nl/artikel/2491852-boos-bang-en-verdrietig-een-op-de-vijf-jongeren-ervaart-klimaatstress>.

XR werkt aan het bouwen van een decentrale beweging die staat voor deelname en inclusiviteit.

34. XR roept de Staat onder meer op tot de volgende drie acties:
- a. **Wees eerlijk** over de klimaatcrisis en de ecologische ramp die ons voortbestaan bedreigen. Maak de bevolking bewust van de noodzaak tot ingrijpende veranderingen.
 - b. **Doe wat nodig is** om het verlies van biodiversiteit te stoppen en verminder de uitstoot van broeikasgassen naar netto nul in 2025. Zorg dat dit op een rechtvaardige manier gebeurt.
 - c. **Laat burgers meebeslissen** over een rechtvaardige transitie door een Burgerberaad op te richten dat een voortrekkersrol in de besluitvorming speelt.
35. XR staat voor vreedzame burgerlijke ongehoorzaamheid. Het ministerie en de minister van Justitie & Veiligheid en de burgemeester van Den Haag doen er alles aan om XR in een zo slecht mogelijk daglicht te zetten en de demonstranten te criminaliseren. Dit is ook een onderwerp van fracties in de Gemeente Den Haag zich zorgen overmaken. Zo stelde de SP in maart 2023 tijdens openbare vergadering van de commissie Bestuur:²¹

De fractie van de SP:

- Citeert Amnesty International en zegt dat de politie, het OM en de burgemeester, de heer Van Zanen, de vreedzaamheid van demonstraties niet als uitgangspunt nemen en demonstranten als potentieel risico zien.
- Zegt dat die houding vreedzame klimaatdemonstratie criminaliseert.
- Zegt dat er naar aanloop van demonstraties claims gezien wordt van opruiing, voorhand arresteren van demonstranten, opleggen van gebiedsverboden, het op grote schaal verzamelen van persoonsgegevens en het infiltreren van chatgroepen.
- Zegt dat op het begin van de dag bedreigd wordt met waterkanonnen om die puur als machtsmiddel in te zetten.
- Zegt dat de burgemeester, de heer Van Zanen, zich als specialist ontpopt over de definitiekwestie wat wel of niet burgerlijke ongehoorzaamheid mag heten.
- Zegt dat het doel hierbij is om klimaatdemonstranten te criminaliseren.

36. Maar XR staat juist voor vreedzame demonstraties. Zo blijkt ook duidelijk uit een recent interview van EenVandaag met Greenpeace-directeur Andy Palmen en hoogleraar sociale psychologie aan de Universiteit Utrecht Kees van den Bos (**productie 13**).
37. XR staat niet alleen. Meer dan 300 organisaties, waaronder ABP, ASN Bank, Triodos Bank, FNV, WWF, OXFAM Novin, Greenpeace, Gulpener, MVO Nederland en Hivos, ondertekenden eind juni 2023 een brandbrief aan het kabinet met één boodschap: stop fossiele subsidies (**productie 3**).

²¹ Verslag van de openbare vergadering van de commissie Bestuur Gemeente Den Haag, d.d. 22 maart 2023, p. 6 beschikbaar via: <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/12532111/2>.

bB

2.4 Protestactie: STOP FOSSIELE SUBSIDIES

38. Op 6 juli 2022, 21 september 2022, 15 oktober 2022, 26 november 2022, 21 december 2022, 28 januari 2023, 11 maart 2023 en 27 mei 2023, op alle data vanaf 12:00 uur, heeft XR gedemonstreerd op een openbare weg (*Utrechtsebaan/A12*) in Den Haag en die weg geblokkeerd. Deze weg ligt tussen het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het gebouw van de Tweede Kamer. Omdat de demonstraties worden gehouden om de Nederlandse regering op te roepen alle fossiele subsidies onmiddellijk stop te zetten, is de locatie *'within sight and sound'* van het doelwit. Vanaf 9 september 2023 zet XR deze demonstraties dagelijks voort op de Utrechtsebaan/A12. Alle demonstraties zijn en zullen vreedzaam verlopen.
39. Voor de acties van XR is inmiddels veel steun. Deze steun is mede via solidariteitsprotesten. Meer dan 100 organisaties scharen zich achter de oproep en spraken hun stem uit voor de supportdemonstratie langs de A12 van 9 september 2023, waaronder: ActionAid, Bij1, GroenLinks, FNV, Greenpeace, Milieudefensie, het Woonprotest, en verschillende PJO's (**productie 4**).

2.4.1 Uitgebreide voorzorgsmaatregelen

40. Goede voorbereiding is voor XR belangrijk. XR roept demonstranten op om eerst een Actietraining te volgen, voordat zij aan een demonstratie deelnemen. Op deze manier weten demonstranten hoe zij vreedzaam actievoeren.
41. XR doet er alles aan om de protestacties veilig te laten verlopen en neemt uitgebreide voorzorgsmaatregelen. Bovendien kondigt XR de demonstratie ruim van tevoren aan, waardoor de gemeente altijd weet waar en wanneer het protest zou plaatsvinden. Dat geeft de gemeente de mogelijkheid het protest goed te faciliteren en maatregelen te nemen om zowel de demonstratie als anderen te beschermen.

2.5 Inzet waterkanon tijdens protestactie

42. Op 11 maart 2023 zette de politie, nadat de demonstranten werden gevorderd uiteen te gaan, voor het eerst waterkanonnen in. De waterkanonnen zijn terugkerend ingezet, te weten op 27 mei 2023 en 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, en 23 september 2023.
43. De burgemeester van Den Haag heeft de demonstratie van 9 september 2023 en de supportdemonstraties op grond van de Wet openbare manifestaties ('WOM') beperkt (**productie 5**).
44. Vanaf 9 september worden demonstranten telkens binnen 15 minuten gevorderd om weg te gaan. Zij die niet vrijwillig vertrekken, worden aangehouden voor overtreding van artikel 11 van de Wet openbare manifestaties ('WOM'). Zij worden niet verder vervolgd (conform het kenbare beleid van het Openbaar Ministerie, **productie 6**).²²

²² Ook hebben arrestaties plaatsgevonden voor ernstige misdrijven als het versperren van een landweg (maximum gevangenisstraf van 9 jaar, strafbaar gesteld in artikel 162 Sr) of voorbereiding daarvan (strafbaar gesteld via artikel 46 Sr), en opruiing voor het oproepen tot deelname aan de demonstraties (maximum gevangenisstraf van 5 jaar, strafbaar gesteld in artikel 131 Sr). Een aantal van die gevallen zijn vervolgd en hebben geleid tot veroordelingen.

45. Uit een gedetailleerd verslag van XR mede op basis van live camera's blijkt duidelijk dat de waterkanonnen vanaf 11 maart 2023 steeds harder worden ingezet (**productie 7**).
46. Zo werd op 11 maart 2023 het waterkanon nog op de zogeheten vernevelingsstand ingezet. De hoofdcommissaris van de Politie Eenheid Den Haag Paul van Musscher verklaarde destijds het volgende:²³

12.35 uur: Politie staat voorlopig toe om A12 te blokkeren

'Alles verloopt volgens afspraak', verklaart Paul van Musscher, hoofdcommissaris van Politie Eenheid Den Haag, een halfuur nadat de Utrechtsebaan is geblokkeerd door klimaatdemonstranten. 'Het waterkanon staat klaar, maar is nog niet ingezet. Dat gebeurt pas als er **gevaar** dreigt voor mensen en dieren.'

Op dit moment laat de politie de situatie zoals het nu is. 'Wij komen op die manier ruimschoots tegemoet aan het demonstratierecht', vindt Van Musscher.

47. De hoofdcommissaris van de Politie Eenheid Den Haag bevestigde dus dat het waterkanon alleen kan en mag worden ingezet als er gevaar dreigt voor mensen en dieren. De demonstranten bevonden zich toen ook op de openbare weg, maar dat vormde duidelijk geen gevaar. Wel werden demonstranten al ingesloten door de waterkanonnen.
48. Ook op 27 mei 2023 werd nog de vernevelingsstand gebruikt. Uit het verslag van XR blijkt duidelijk dat de politie drie vorderingen gaf, voordat de waterwerper werd ingezet. De demonstranten werden vervolgens ingesloten door het waterkanon en er wordt ook gericht gespoten op demonstranten.
49. Vanaf de september demonstraties wordt het waterkanon steeds harder ingezet. Op 9 september 2023 wordt er voor het eerst direct gericht op vreedzame zittende demonstranten, die geen enkele dreiging vormden. Het waterkanon wordt dan nog ingezet op de vernevelingsstand.
50. Op 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19 en 20 september wordt er telkens een gerichte straal op staande demonstranten gericht. De straal staat niet meer in de vernevelingsstand, maar wordt hard en gericht op vreedzame zittende demonstranten gericht. Zo blijkt uit **productie 7** dat het waterkanon op 15 september zes keer werd ingezet, op 16 september vijf keer, en op 17 september vier keer. Het waterkanon wordt gedurende deze dagen dus soms wel meerdere keren achter elkaar ingezet.
51. Waar de hoofdcommissaris van de Politie Eenheid Den Haag in maart 2023 nog aangaf dat het waterkanon enkel wordt ingezet bij gevaar voor mensen en dieren, blijkt uit de liveverslagen dat de waterkanonnen in september vaak al worden ingezet na 30 minuten vreedzaam demonsteren.

²³ Liveblog Omroep West d.d. 11 maart 2023, beschikbaar via: <https://www.omroepwest.nl/nieuws/4692255/lees-hier-terug-hoe-klimaatdemonstratie-en-boerenprotest-in-den-haag-zijn-verlopen>.

52. Slechts in enkele gevallen heeft de inzet van waterkanonnen ertoe geleid dat demonstranten vrijwillig uiteen zijn gegaan. Het ging dan om minderjarigen. Ook zijn waterkanonnen pas ingezet toen de demonstranten al waren aangehouden. Op 20 september 2023 luidde de boodschap als volgt:

‘Attentie, attentie, hier spreekt de politie. De burgemeester heeft deze blokkade en demonstratie op de snelweg verboden. U heeft nu nog één mogelijkheid om zelfstandig de snelweg te verlaten. Zo niet, zal er water worden ingezet. Ik herhaal: hier spreekt de politie. De burgemeester heeft de demonstratie en blokkade van de snelweg verboden. Ik vorder dat u zich direct van de snelweg verwijdt. Doet u dat nu niet, zult u worden aangehouden en zal water worden ingezet.’

53. Demonstranten werden hierdoor ingesloten tussen de politielinie en het waterkanon. De inzet van het waterkanon treft geen doel: de politie had eenvoudigweg de reeds als verdachten aangemerkte demonstranten kunnen afvoeren.

54. Het beeldmateriaal van de inzet van het waterkanon zal later worden overgelegd als productie. Eiersrs verzoeken de voorzieningenrechter beelden hiervan tijdens de zitting te mogen tonen. Een greep uit berichten op platform X (voorheen Twitter) over de inzet van het waterkanon wordt overgelegd als **productie 8**. Een greep uit nieuwsartikelen over de onrechtmatige inzet van het waterkanon wordt overgelegd als **productie 9**.
55. Nadat XR de Staat reeds had verzocht om het buitenproportionele en onrechtmatige gebruik van de waterkanonnen staken, werd de inzet van het waterkanonnen juist nog heftiger. Op zaterdag 23 september 2023 is er een nieuw waterkanon uit België ingezet met een nog krachtigere, gerichtere straal.

bB

56. Uit de overgelegde nieuwsberichten en berichten op platform X volgt duidelijk dat op zaterdag 23 september 2023 demonstranten hun lichamen moesten beschermen met tassen en andere voorwerpen. Dit om ernstige schade aan hun lichaam en organen te voorkomen.
57. Daar komt bij dat het waterkanon regelmatig wordt gevuld met slootwater. Dit water wordt vervolgens op de demonstranten gespoten. Sloopwater is zeer vervuild water en brengt extra risico's mee voor de volksgezondheid. In februari 2023 berichtte Omroep West nog dat het slootwater in Den Haag vervuild is met PFAS.²⁴
58. De inzet van een waterkanon komt hard aan en leidt tot blauwe plekken, onderkoeling en letsel bij demonstranten. Meerdere demonstranten hebben het afgelopen weekend bloedsuitsortingen opgelopen. Een overzicht met foto's en doktersverklaringen van het letsel wordt overgelegd als **productie 10**.
59. Voorts geldt dat de Duitse waterkanonnen qua type van de Nederlandse exemplaren verschillen.²⁵ Zo zijn de Duitse versies 25% krachtiger (20 bar versus 16 bar) en hebben zij een grotere capaciteit. Ondanks dat de burgemeester van Den Haag in het verleden heeft aangegeven dat het waterkanon op *de lage stand* wordt ingezet²⁶, wordt nu alsnog een sterkere straal gebruikt. Vanuit het perspectief van een demonstrant is de dreiging onmiskenbaar groot wanneer deze wordt geconfronteerd met een specialistisch geweldsmiddel dat 25% krachtiger is dan gebruikelijk.
60. Het onrechtmatige en buitenproportionele gebruik van de waterkanonnen heeft bij eisers tot lichamelijk letsel geleid. Dit terwijl alle demonstranten vreedzaam demonstreren en geen enkele dreiging tot geweld vormen. De demonstranten zitten onder grote blauwe en beurse plekken en zwellingen. De inzet van het waterkanon op deze wijze kan en mag niet langer zo doorgaan.

2.5.1 Kritische geluiden Gemeente Den Haag

61. Ook in de gemeente Den Haag klinken kritische geluiden over het inzetten van het waterkanon.
62. In maart 2023 zetten meerdere partijen grote vraagtekens bij het gebruik van het waterkanon. Een aantal voorbeelden uit het Verslag van de openbare vergadering van de commissie Bestuur:²⁷

De fractie van de Partij voor de Dieren:

- Beschrijft de optreden van de burgemeester, de heer Van Zanen, op XR demonstratie als chaos.
- Zegt dat niet proportioneel en consistent opgetreden is.

²⁴ Zie: <https://www.omroepwest.nl/amp/nieuws/4748215/sloopwater-den-haag-leidschenveen-mag-weer-in-moestuinzwemmen-en-vis-eten-nog-wel-afgeraden>.

²⁵ Terberg TT 2223-220 (Nederlands) versus Wasserwerfer 10000 (Duits).

²⁶ Brief burgemeester Van Zanen d.d. 11 september 2023, RIS316453 *Blokkade A12 9 en 10 september 2023*.

²⁷ Verslag van de openbare vergadering van de commissie Bestuur Gemeente Den Haag, d.d. 22 maart 2023, p. 5 en 6 beschikbaar via: <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/12532111/2>.

bB

- Vraagt waarom drie waterkanonnen zijn ingezet.
- Vraagt waarom geen onderscheid is gedaan tussen omstanders en de mensen die op de A12 stonden.
- Vraagt of een waterkanon eerder bewust is ingezet op geweldloze demonstraties in Nederland.
- Vraagt of de waterkanon bewust naar Nederland is gehaald om het ook te gebruiken.
- Zegt dat mensen natgemaakt zijn met de intentie om ze onderkoeld te laten raken.
- Vraagt of de burgemeester, de heer Van Zanen, vindt dat dit hoort bij de stad van vrede en recht.
- Vraagt waarom mensen die aangehouden zijn niet zijn geholpen tegen onderkoeling.
- Hoopt dat het niet meer zal gebeuren.

De fractie van de Haagse Stadspartij:

- Zegt uiterstst bedroefd te zijn met de keuze van de burgemeester, de heer Van Zanen, om Duitse waterwerpers in te zetten op vredige demonstranten.
- Geeft aan dat de sfeer onnodig grimmig en gevaarlijk werd.
- Vraagt zich af of de politie en de burgemeester, de heer Van Zanen, niet eerst hadden moeten kijken naar andere manieren om de demonstratie te beheersen.
- Zegt dat er nationale en Europese richtlijnen daarvoor zijn.
- Geeft gevolgen weer van de inzet van waterwerpers.
- Zegt dat er door het besluit om de tunnelbak te sluiten vreedzame demonstranten fuseerden met de wegblokkade.
- Zegt dat deze keuze een onveilige situatie heeft gecreëerd.
- Vraagt waarom er is gekozen om een waterkanon te plaatsen boven de tunnelbak.

63. In mei 2023 was het weer raak. Dit keer was het de fractie van ChristenUnie/SGP die de inzet van het waterkanon betwistte in de Gemeente Den Haag, onder andere op basis van een artikel dat verscheen in het Nederlands Juristenblad (**productie 11**):

De fractie van de ChristenUnie/SGP:

- Vraagt of de burgemeester ook baalt dat de politie door de demonstratie niet ingezet kon worden op andere plekken.
- Gaat in op de inzet van de waterwerper.
- Wil weten of het deze keer helpend was of niet.
- Is van mening dat het proces hierdoor niet is versneld.
- Is benieuwd naar de juridische houdbaarheid van dat een Duitse waterwerper wordt ingezet.
- Verwijst hierbij naar een [artikel](#) in het Nederlands Juristenblad.
- Vraagt om een reflectie van de burgemeester.

28

2.5.2 Bevindingen Amnesty International Nederland XR demonstraties

64. Ook Amnesty International Nederland is aanwezig bij de protestacties rondom de A12. Amnesty International is een aantal keer aanwezig geweest bij de demonstraties met een team waarnemers ('*legal observers*'). Dat doet Amnesty al jaren bij uiteenlopende demonstraties over tal van onderwerpen. Amnesty geeft daarbij duidelijk aan dat zij geen oordeel heeft over de tactieken van Extinction Rebellion. Het gaat er volgens Amnesty om dat het

²⁸ Verslag van de openbare vergadering van de commissie Bestuur Gemeente Den Haag d.d. 31 mei 2023, beschikbaar via: <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/12815877/2>.

demonstratierecht vreedzame demonstraties beschermt in de vorm van een blokkade zoals die van XR.

65. Na een week XR demonstraties trok zij een belangrijke conclusie: de aanpak van de overheid verhardt niet alleen, het demonstratierecht staat nog altijd onder druk (**productie 12**).

66. Zo meldt Amnesty:

“De politie zegt dit geweldsmiddel in te zetten om mensen te verspreiden. In de praktijk pakt dit echter anders uit. Op het moment dat een geweldsmiddel niet geschikt is, mag het niet gebruikt worden. De overweging om dan maar een hardere sproeistand te gebruiken, is uit den boze. Dit kan leiden tot (serieus) lichamelijk letsel en mag niet worden gebruikt tegen vreedzame demonstranten. Daarmee kan het gebruik van het waterkanon moeilijk anders gezien worden dan een vorm van afschrikking. Ook werd er een aantal keer te hardhandig opgetreden door de politie.”

En

“Dat sommige demonstranten niet actief meewerken aan hun aanhouding door zich slap te houden, maakt niet dat zij zich verzetten. De zeer pijnlijke neusklem of hand in het gezicht is dan al snel disproportioneel.”

67. Ook Amnesty maakt zich dus grote zorgen over het excessief gebruik van geweld en de inzet van het waterkanon.

2.5.3 Inzet waterkanon in andere demonstraties

68. Dat de inzet van een waterkanon een heftig geweldsmiddel is, blijkt ook uit het feit dat het autoriteiten er vaak voor kiezen een waterkanon niet in te zetten. Ook niet bij demonstraties die in omvang vele malen groter en risicovoller waren.²⁹

69. Ook advocaat Jurriaan de Vries gaf op woensdag 13 september 2023 aan dat XR met veel zwaardere middelen te maken krijgt dan andere demonstranten.³⁰ Zo gaf hij aan:

“Het is volstrekt in strijd met hoe er wordt omgegaan met andere demonstraties.”

70. Anders dan in andere landen, bestaat er in Nederland geen richtlijn of protocol voor de inzet van het waterkanon. Als gevolg daarvan komt het voor dat achteraf erkend moet worden dat het waterkanon ten onrechte is ingezet. Zo erkenden burgemeester Femke Halsema, de Amsterdamse korpschef en de hoofdofficier van justitie dat de inzet van twee waterkanonnen tijdens Ajax – Juventus in juli 2019 zorgde voor 'onbedoelde provocatie'.³¹ Zelfs bij de inzet

²⁹ Zie bijv. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/haagse-politie-krijgt-handigheid-in-aanpak-boerenprotesten~b63901e0/>. Op het moment dat het waterkanon wel werd ingezet, was er daadwerkelijk sprake van heftige rellen of groot gevaar voor de volksgezondheid, zoals bij de anti-coronamaatregelen demonstraties, zie bijv. <https://nos.nl/artikel/2365748-politie-grijpt-hard-in-bij-coronaprotesten-in-eindhoven-en-amsterdam>.

³⁰ <https://www.nporadio1.nl/nieuws/binnenland/c4954413-c356-41fd-9bdb-fd335a255b02/waarom-geen-veilig-thuis-meldingen-bij-boerenprotesten>.

³¹ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2293194-conclusie-na-ajax-juventus-waterkanonnen-op-verkeerde-manier-ingezet>

van waterkanonnen tijdens hevige hooligan rellen, werd de inzet dus geoordeeld als onjuist en niet de-escalierend.

3 JURIDISCH KADER

71. Om te bepalen of in het kader van de demonstraties van XR waterkanonnen mogen worden ingezet, moeten in beginsel twee vragen worden beantwoord. De eerste is of de demonstraties op zich onder de reikwijdte van de bescherming van artikel 21 IVBPR en artikel 11 lid 1 EVRM vallen. Als die vraag positief wordt beantwoord, is de tweede vraag of de inzet van waterkanonnen toelaatbaar is. Daartoe moet worden getoetst aan het kader neergelegd in artikel 21, tweede volzin IVBPR en artikel 11 lid 2 EVRM.

3.1 Demonstratierecht en het recht op vrijheid van meningsuiting

72. Protestacties worden beschermd door het recht op vrijheid van meningsuiting (artikel 10 EVRM) en het recht op betoging (artikel 11 EVRM en artikel 21 IVBPR).³² Het staat organisaties als XR vrij om actie te voeren en hun mening aan het publiek kenbaar te maken. Het enkele feit dat een dergelijke actie hinder oplevert jegens het bedrijf (in dit geval De Staat) waartegen die actie zich richt, doet daar niet aan af.³³
73. Het demonstratierecht en de uitingsvrijheid zijn in onze democratische samenleving belangrijke grondrechten en er moet zeer terughoudend worden omgegaan met een inperking van deze rechten.³⁴ De grondrechten mogen enkel worden ingeperkt als de beperking is voorzien bij wet, de beperking strekt tot het verwezenlijken van één van de doeleinden van artikel 10 en 11 EVRM en de beperking noodzakelijk is in een democratische samenleving.

3.2 Een wegblokkade valt onder het demonstratierecht

74. De demonstratievrijheid wordt beschermd door de artikelen 21 IVBPR en 11 EVRM, de vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging.³⁵ Het EHRM beschouwt artikel 11 EVRM als één van de fundamentele van een democratische samenleving. Om die reden mag dit recht niet restrictief worden geïnterpreteerd en worden allerhande samenkomsten onder dit artikel gebracht. Ook blokkades komen in beginsel de bescherming van artikel 11 EVRM toe, zo blijkt uit dit oordeel van de *Grand Chamber* van het EHRM:

“In the Court’s view, although not an uncommon occurrence in the context of the exercise of freedom of assembly in modern societies, physical conduct purposely obstructing traffic and the ordinary course of life in order to seriously disrupt the activities carried out by others is not at the core of that freedom as protected by Article 11 of the Convention (...). This state of affairs might have implications for any

³² EHRM 15 mei 2014, nr. 19554/05 (*Taranenko v. Russia*), r.o. 70.

³³ EHRM 8 maart 2022, nr. 10613/10 (*Ekrem Can and Others v. Turkey*), r.o. 85; Rechtbank Amsterdam, 5 oktober 2010, 525686 / KG ZA 12-1250 HJ/JWR en 526023 / KG ZA 12-1271 HJ/JWR.

³⁴ EHRM 20 februari 2003, nr. 20652/92 (Djavit An t. Turkije), par. 57; : EHRM 15 oktober 2015, nr. 37553/05 (Kudrevičius c.s. t. Litouwen), par. 158.

³⁵ Bij de toetsing van de demonstratievrijheid betrekken het VN-Mensenrechtencomité en het EHRM soms ook artikel 19 IVBPR en 10 EVRM, de vrijheid van meningsuiting. In deze procedure zal echter uitsluitend aandacht worden besteed aan de vrijheid van vreedzame vergadering, het kernrecht ter zake.

assessment of “necessity” to be carried out under the second paragraph of Article 11.98. Nevertheless, the Court does not consider that the impugned conduct of the demonstrations for which the applicants were held responsible was of such a nature and degree as to remove their participation in the demonstration from the scope of protection of the right to freedom of peaceful assembly under Article 11 of the Convention. The Court also notes that (...) that there is no indication that the applicants have undermined the foundations of a democratic society. This is sufficient for the Court to arrive at the conclusion that the applicants are entitled to invoke the guarantees of Article 11, which is therefore applicable in the present case.”³⁶

75. Een ‘*disruption of ordinary life*’, inclusief ontwrichting van het verkeer, is volgens het EHRM een aanvaardbaar wezenskenmerk van iedere vorm van betoging. Ook in dat geval wordt van de autoriteiten tolerantie jegens de demonstranten verlangd. Zolang maar sprake is van een betoging die vreedzaam is.³⁷ ‘Vreedzaam’ omvat ook ‘*conduct that may annoy (...) and even conduct that temporarily (...) obstructs the activities of third parties*’.³⁸ Ook het VN-Mensenrechtencomité schaarst bijeenkomsten die ‘*vehicular movement*’ ontwrichten onder de demonstratievrijheid, zelfs als dat ‘*intended*’ is.³⁹
76. Het bestaan van een reëel risico dat een openbare demonstratie kan ontaarden in wanordelijkheden, doet een demonstrant ook niet de bescherming van artikel 11 EVRM verliezen.⁴⁰
77. Uitsluitend wanneer de organisatoren van of deelnemers aan een bijeenkomst gewelddadige intenties hebben ‘*or otherwise deny the foundations of a “democratic society”*’ worden zij niet door artikel 11 EVRM beschermd.⁸² ‘*Violence*’ betekent in dit verband, volgens het VN-Mensenrechtencomité:

“Violence” in the context of article 21 typically entails the use by participants of physical force against others that is likely to result in injury or death, or serious

³⁶ EHRM 26 november 2013, nr. 37553/05 (*Kudrevičius and Others* t. Litouwen). Zie ook EHRM 15 oktober 2015, nr. 37553/05 (*Kudrevičius and Others*/Litouwen); EHRM 9 april 2002, nr. 51346/99 (*Cisse*/Frankrijk); EHRM 15 november 2007, nr. 26986/03 (*Galstyan*/Armenië); EHRM 27 juni 2006, nr. 75569/01 (*Cetinkaya*/Turkije); EHRM 5 december 2006, nr. 74552/01 (*Oya Ataman*/Turkije); EHRM 16 juli 1980, nr. 8440/78 (*Christians Against Fascism and Racism*/Verenigd Koninkrijk); EHRM 23 oktober 2008, nr. 10877/04 (*Sergey Kuznetsov*/Rusland); EHRM 29 november 2007, nr. 0025/02 (*Balçik*/Turkije).

³⁷ ‘*As a general principle, the Court nevertheless reiterates that any demonstration in a public place inevitably causes a certain level of disruption to ordinary life, including disruption of traffic, and that it is important for the public authorities to show a certain degree of tolerance towards peaceful gatherings if the freedom of assembly guaranteed by Article 11 of the Convention is not to be deprived of all substance.*’ Bijv. EHRM 26 november 2013, nr. 37553/05 (*Kudrevičius and Others*/Litouwen). Zie ook EHRM 10 juli 2012, nr. 34202/06 (*Berladir and Others*/Rusland) en EHRM 17 mei 2011, nrs. 28495/06, 28516/06 (*Akgöl and Göl*/Turkije).

³⁸ Bijv. EHRM 21 juni 1988, nr. 10126/82 (*Plattform ‘Ärtze für das Leben’*/Oostenrijk), alsook B. Roorda, Het recht om te demonstreren, diss. 2016, p. 22 en *Guidelines* van de OSCE/Venetiëcommissie, OSCE/ODIHR & Venetiëcommissie 2020, p. 15. Dat betekent en passant dat niet-vreedzaamheid niet kan worden afgeleid uit het feit dat de demonstratie een wegblokkade betreft. 39 VN-Mensenrechtencomité, general comment no. 37, par. 7.

⁴⁰ ‘*Even if there is a real risk that a public demonstration might result in disorder as a result of developments outside the control of those organising it, such a demonstration does not as such fall outside the scope of Article 11 § 1, and any restriction placed thereon must be in conformity with the terms of paragraph 2 of that provision (...).*’ Zie EHRM 25 juli 2017, nr. 31475/10 (*Annenkov and Others*/Rusland). Zie ook EHRM 15 mei 2014, nr. 19554/05 (*Taranenko*/Rusland). Roorda, Brouwer en Schilder stellen dan ook in hun Evaluatie van de Wet openbare manifestaties vast dat aan een betoging niet de bescherming van artikel 11 EVRM ontvalt, als de kans groot is dat zij zal uitmonden in ongeregelde heden als gevolg van ontwikkelingen die buiten de organisatie om plaatsvinden. Zie B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder, Evaluatie Wet openbare manifestaties, 3 juli 2015, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, p. 19.

*damage to property. Mere (..) disruption of vehicular (..) movement or daily activities do not amount to “violence”.*⁴¹

78. Ook het Hof van Justitie van de EU (“HvJEU”) acht een wegblokkade toelaatbaar. De zaak Schmidberger betrof een blokkade van de Brennerpas door milieuactivisten, waardoor het internationale vrachtverkeer 30 uur aaneengesloten werd gehinderd. De Oostenrijkse overheid hoefde die demonstratie niet te verbieden, vond het HvJEU. Dit hof oordeelde het gerechtvaardigd dat het recht van vrij verkeer van goederen tijdelijk opzij werd gezet ten voordele van het grondrecht van demonstratie.⁴² Het hof overwoog onder meer:

“90. Indien striktere voorwaarden waren opgelegd met betrekking tot de plaats van de samenkomst – bijvoorbeeld aan de kant van de Brenner-autoweg – of de duur – slechts enkele uren – had zulks kunnen worden opgevat als een buitensporige beperking waardoor de betoging een wezenlijk deel van haar betekenis werd ontnomen. De nationale autoriteiten moeten weliswaar pogen, de gevolgen die een betoging op de openbare weg onvermijdelijk heeft voor het wegverkeer zoveel mogelijk te beperken, maar dit neemt niet weg dat zij dit belang moeten afwegen tegen het belang van de betogers, die de aandacht van de publieke opinie willen vestigen op de doelstellingen van hun actie.

91. Weliswaar brengt een dergelijke betoging gewoonlijk een aantal ongemakken met zich voor de personen die er niet aan deelnemen, inzonderheid wat de vrijheid van verkeer betreft, maar deze kunnen in beginsel worden aanvaard wanneer het nagestreefde doel hoofdzakelijk bestaat in het op rechtmatige wijze in het openbaar verkondigen van een mening.”

79. Op internationaal niveau heeft ook de Special Rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging benadrukt dat het blokkeren van een weg een legitieme vorm van protesteren is, die bovendien een lange traditie kent in sociale bewegingen over de hele wereld.⁴³
80. Daarmee strookt de nationale wetsgeschiedenis, aangezien een blokkade van een belangrijke verkeersweg in de memorie van toelichting op de Wet openbare manifestaties expliciet niet is uitgesloten als legitieme manifestatievorm.⁴⁴ Staatsrechtgeleerde Loof noteerde in 2007 dat in het algemeen ‘bijvoorbeeld ook blokkadeacties aangemerkt [zullen] moeten worden als

⁴¹ VN-Mensenrechtencomité, general comment no. 37, par. 15.

⁴² HvJ EU 12 juni 2003, zaaknummer C-112/00.

⁴³ *Exercise of the rights to freedom of peaceful assembly and of association as essential to advancing climate justice, Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association*, 23 juli 2021, par. 63.

⁴⁴ Die kan echter wel, aldus de toelichting, worden beperkt. Zie *Kamerstukken II* 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 19 en 20: ‘In het tweede lid (van artikel 4 Wom, het uiteindelijke artikel 5 Wom, toevoeging raadslieden) is tot uitdrukking gebracht, dat indien aan de gestelde aanmeldingseisen is voldaan, een manifestatie slechts in dwingende situaties preventief mag worden verboden: een van de in artikel 2 genoemde belangen moet dat «vorderen», dat wil zeggen het belang in kwestie moet in de gegeven situatie preponderant zijn, en de situatie moet van dien aard zijn, dat niet met een lichtere maatregel – bij voorbeeld het stellen van voorschriften en beperkingen – kan worden volstaan. Te denken valt aan een aangekondigde blokkade van een belangrijke verkeersweg, die om redenen van verkeersbelang te allen tijde open dient te blijven, of aan een betoging die naar redelijke verwachting gepaard zal gaan met wanordelijkheden op zodanige schaal, dat daaraan niet het hoofd kan worden geboden door het inzetten van voldoende politiepersoneel.’

grondwettelijk en verdragsrechtelijk beschermde betogingen, omdat zij in voldoende mate voldoen aan de kenmerken van een betoging.⁴⁵

81. Het gaat dus om de uiterlijke verschijningsvorm. Als een groep personen de kenmerken van een betoging vertoont – vreedzaam in het openbaar een gezamenlijke mening uiten – dan treedt de mensenrechtelijke bescherming in werking. Vanaf dat moment is de overheid verplicht tolerantie te betrachten. Of een blokkade gewoonlijk illegaal is doet daar niet aan af.
82. Dat een wegblokkade niet bij de burgemeester wordt aangemeld doet niet af aan de bescherming van de demonstratievrijheid. Volgens het EHRM is een niet-aangemelde demonstratie niet illegaal enkel vanwege niet-aanmelding, zodat ook dan tolerantie door de autoriteiten het verlangde uitgangspunt is.⁴⁶
83. Dat de burgemeester voorafgaand aan 9 september 2023 de demonstratie en daaropvolgende demonstraties beperkingen heeft opgelegd doet evenmin afbreuk aan de bescherming van de demonstratievrijheid. Immers moet de burgemeester iedere demonstratie op eigen merites beoordelen. Een vooraf ingestelde ‘*blanket prohibition*’ is dus ontoelaatbaar.⁴⁷
84. Het is in deze context logisch dat het EHRM meermaals heeft geoordeeld dat ‘*an unlawful situation does not justify an infringement of freedom of assembly (..)*’.⁴⁸
85. Zie gelijkelijk het VN-Mensenrechtencomité:

“(T)he fact that certain domestic legal requirements pertaining to an assembly have not been met by its organizers or participants does not, on its own, place the participants outside the scope of the protection of article 21. Collective civil disobedience or direct action campaigns can be covered by article 21, provided that they are non-violent.”⁴⁹

86. Het internationale en nationale recht *dwingen* de overheid dus om een groep personen in de openbare ruimte die gezamenlijk en vreedzaam een mening uit, aan te merken als demonstranten, en hun derhalve de bescherming te verlenen die de internationale mensenrechtenverdragen hun bieden.

3.3 In hoeverre mogen tegen demonstraties in de vorm van wegblokkades door de overheid maatregelen worden genomen?

87. Het recht op vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging is niet absoluut. Dit recht mag door de overheid worden beperkt, echter uitsluitend met maatregelen die voldoen aan de

⁴⁵ Zie J.P. Loof, De burgemeester en de demonstratievrijheid, Gemeentestem, 2007, par. 2.3.

⁴⁶ Bijv. EHRM 15 november 2018, 29580/12, 36847/12, 11252/13 (*Navalnyy/Rusland*). Zie ook Nationale ombudsman 2018/015, Demonstreren, een schurend grondrecht?, p. 19 en VN-Mensenrechtencomité, *general comment No. 37*, par. 16.

⁴⁷ B. Roorda, Het recht om te demonstreren, diss. 2016, p. 376. Roorda verwijst ter verdere onderbouwing naar de memorie van toelichting, *Kamerstukken II* 1985/86, 19 427, nr. 3, p. 21 en naar J.P. Loof, De burgemeester en de demonstratievrijheid, 2007, Gst. 2007/104. In de evaluatie van de WOM voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uit 2015 wordt hetzelfde standpunt ingenomen; B. Roorda, J. Brouwer en A.E. Schilder, evaluatie van de Wet openbare manifestaties voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2015, p. 227.

⁴⁸ Bijv. EHRM 27 januari 2009, nr. 16999/04 (*Samüt Karabulut/Turkije*). Het betrof hier het niet voldoen aan een aanmeldingsvereiste.

⁴⁹ VN-Mensenrechtencomité, *general comment no. 37*, par. 16; zie ook CCPR/C/CHN-MAC/CO/1.

bB

strikte, limitatieve eisen van artikel 21, tweede volzin, IVBPR en 11 lid 2 EVRM. De eisen in voornoemde bepalingen zijn soortgelijk. Een beperking op de vrijheid van meningsuiting en het demonstratierecht moet voldoen aan drie vereisten.⁵⁰ De inbreuk moet:

- i) voorzien zijn bij wet;
- ii) een legitiem doel dienen,

88. noodzakelijk zijn in een democratische maatschappij. In casu is aan geen van deze voorwaarden voldaan. In de eerste plaats geldt dat de inzet van het waterkanon op geen enkele manier is gereguleerd in Nederland. Er is geen wet in formele zin, geen lagere wetgeving, geen richtlijnen, geen protocol waarin wordt omschreven onder welke omstandigheden het waterkanon kan worden ingezet. Het is daardoor niet voorzienbaar en voorspelbaar wanneer dat gebeurt. In de tweede plaats geldt dat de inzet van het waterkanon geen legitiem doel dient. Het wordt louter gebruikt om de demonstratie voortijdig te verstoren, een doel dat nadrukkelijk niet gerechtvaardigd is.

89. In de derde plaats is de inzet ook niet noodzakelijk in een democratische samenleving.

90. Het noodzakelijkheidsvereiste vormt een zware toets. “Noodzakelijk” mag niet worden afgezwakt tot “handig”, “redelijk” of “wenselijk”.

The adjective "necessary" is not synonymous with "indispensable", neither has it the flexibility of such expressions as "admissible", "ordinary", "useful", "reasonable" or "desirable".⁵¹

91. Er moet in beginsel sprake zijn van een dringende maatschappelijke behoefte om de vrije meningsuiting te beperken, een “pressing social need”.⁵² Een beperking op de uitingsvrijheid en het demonstratierecht moet dus strikt noodzakelijk zijn. Een beperking – wil deze noodzakelijk zijn – moet verder *proportioneel* zijn ten opzichte van het nagestreefde doel, dat wil zeggen dat dit doel in een redelijke verhouding staat tot de (ernst van de) beperking en dat de aangevoerde redenen “*relevant and sufficient*” zijn. Aangetoond moet worden waarom een bepaalde maatregel in het concrete geval noodzakelijk is. De beperking moet werkelijk geschikt zijn om het te beschermen doel te bereiken.⁵³

⁵⁰ EHRM 20 oktober 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:1020JUD001188210 (Pentikainen/Finland); EHRM 23 april 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:0423JUD002936910 (Morice/Frankrijk); EHRM 10 december 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:1210JUD006969801 (Stoll/Zwitserland).

⁵¹ EHRM 25 maart 1983 (Case of Silver and Others v. The United Kingdom). Zie ook bijvoorbeeld EHRM 26 april 1979 (*Sunday Times*) §59 en EHRM 7 december 1976, *NJ* 1978, 236 (Handyside v. The United Kingdom) §48.

⁵² EHRM 7 december 1976, *NJ* 1978, 236 (Handyside v. The United Kingdom). EHRM 20 oktober 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:1020JUD001188210 (Pentikainen/Finland), r.o. 87; EHRM 26 april 1979, ECLI:CE:ECHR:1979:0426JUD00653874 (Sunday Times/VK), r.o. 59.

⁵³ A.J. Nieuwenhuis, *Over de grens van de vrijheid van meningsuiting*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2006, p. 298. Zie ook de separate opinion van judge Mosler bij EHRM 7 december 1976 (*Handyside*): “It is beyond question that the measure must be appropriate for achieving the aim.”

bB

92. In het proportionaliteitsvereiste ligt ook een vereiste van *subsidiariteit* besloten: is een minder vergaande maatregel voorhanden om het gestelde doel te bereiken, dan is de verdergaande beperking disproportioneel en niet noodzakelijk in een democratische samenleving.⁵⁴
93. De noodzaak van beperkingen moet “overtuigend worden bewezen”⁵⁵ en er mag geen “minder beperkend alternatief” bestaan.⁵⁶ Tot slot mag de maatregel niet een ‘*chilling effect*’ (ontmoedigend effect) hebben.⁵⁷
94. Voor het antwoord op de vraag of de beperking noodzakelijk is, kunnen de volgende omstandigheden in ogenschouw worden genomen.
- a. Of de protestactie een kwestie van maatschappelijk belang betreft: dat is bij uitstek het geval als het gaat om het voorkomen van aantasting van het milieu.⁵⁸
 - b. Het karakter van de organisatie die de protestactie uitvoert: *small and informal campaign groups* moeten activiteiten effectief kunnen uitvoeren en kritiek moeten kunnen leveren op bedrijven die het milieu aantasten.⁵⁹
 - c. Het karakter van het bedrijf dat door protestactie wordt geraakt: er mag van de staat een ‘appropriate degree of tolerance’ worden verwacht.⁶⁰
 - d. De veiligheidsmaatregelen die rondom de protestactie zijn getroffen.⁶¹
 - e. Of de protestactie voldoet aan de beginselen van subsidiariteit (of eerdere acties effect hebben gehad)⁶²
 - f. Of de protestactie voldoet aan de beginselen van proportionaliteit:
 - i. Of er geen substantieel nadeel wordt ondervonden door degene die geraakt wordt door de protestactie / of er geen hoge kosten zijn als gevolg van de protestactie
 - ii. Voorafgaande duidelijkheid omtrent de vormgeving van de protestactie
 - iii. De voorzienbaarheid van de protestactie
95. Dat de protestactie een kwestie van maatschappelijk belang betreft (sub a), staat buiten kijf. XR is een internationale beweging die zich inzet voor klimaatrechtvaardigheid en kan worden aangemerkt als *NGO* (sub b) en Staat heeft als overheid meer te dulden (sub c). Daarnaast heeft XR veiligheidsmaatregelen getroffen rondom de protestactie, onder meer door het

⁵⁴ A.J. Nieuwenhuis, *Over de grens van de vrijheid van meningsuiting*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2006, p. 298. Zie bijvoorbeeld EHRM 25 maart 1992 (*Campbell v. the United Kingdom*).

⁵⁵ EHRM 8 juni 2001, nr. 24699/94 (*VGT Verein gegen Tierfabriken/Zwitserland*), para. 66.

⁵⁶ *Idem*.

⁵⁷ Zie voor dat laatste B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder, Antwoorden op recente demonstratie- en vergaderingsrechtelijke vraagstukken, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 1 november 2021, p. 89 en p. 116. Het belang van een beoordeling op eigen merites blijkt ook uit EHRM Ekrem Can and Others/Turkije. Het enkele gegeven dat iemand bij een vorige demonstratie ‘violent intentions’ had, is geen reden een volgende demonstratie te verbieden. ‘Furthermore, while the alleged prior involvement of the applicants (...) in certain other violent acts (which were also examined in the course of the criminal proceedings forming the basis of the present application) may be a relevant consideration when ascertaining whether they had violent intentions when staging their protest (...), it is not in and of itself sufficient to warrant the conclusion that they did in fact have such intentions (...).’ Zie EHRM 8 maart 2022, nr. 10613/10 (*Ekrem Can and Others/Turkije*). ‘Dat een persoon of groep zich eerder heeft schuldig gemaakt aan strafbare uitingen (...) mag op zich geen reden zijn om een demonstratie te verbieden: uitingen zijn slechts strafbaar achteraf.’ Zie noot van De Meij onder Vz. ABRvS 23 november 1979 (*Ten Berge/Stroink*), aangehaald in: B. Roorda, Het recht om te demonstreren, diss. 2016, p. 124.

⁵⁸ EHRM 22 april 2013, nr. 48876/08 (*Animal Defenders International v. the United Kingdom*).

⁵⁹ EHRM 15 februari 2005, nr. 68416/01 (*Steel and Morris v. The United Kingdom*), r.o. 94.

⁶⁰ Zie bijv. EHRM 19 november 2019, nr. 58954/09.

⁶¹ Rb. Amsterdam 5 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BX9310, r.o. 5.12.

⁶² Rb. Amsterdam 5 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BX9310, r.o. 5.8.

organiseren van veel actietrainingen (sub d). Verder geldt dat eerdere acties van XR geen effect hebben gehad (sub e).

96. Wat betreft het beginsel van proportionaliteit (sub f), geldt verder het volgende:
- a. Actie mag nadeel toebrengen: de actie mag om effectief te zijn enig nadeel toebrengen, maar zolang de actie niet langer duurt dan voor het bereiken van het daarmee beoogde doel nodig is. Het enkele feit dat een actie hinder oplevert, is dus onvoldoende om onrechtmatigheid aan te nemen.⁶³ De protestacties van XR zijn gericht op vreedzame burgerlijke ongehoorzaamheid en niet gericht op het toebrengen van schade.
 - b. Voorafgaande duidelijkheid: XR geeft altijd ruim van tevoren aan dat zij gaan demonstreren en waar deze demonstratie gaat plaatsvinden. Dit wordt publiekelijk bekend gemaakt. Ook geeft XR altijd duidelijk aan dat iedere demonstrant een actie- en veiligheidstraining moet volgen voorafgaand aan het volgen van de demonstratie. Hiermee neemt XR voldoende veiligheidsmaatregelen. Uit de jurisprudentie volgt niet dat dat vooraf inzicht moet worden gegeven in de precieze plannen rondom de demonstratie.
 - c. Voorzienbaarheid: uit de rechtspraak komt naar voren dat de voorzienbaarheid van acties, door de controversie rondom bepaalde problematiek of eerder uitgevoerde acties, met zich meebrengt dat een partij als de Staat rekening dient te houden met dussdanige actie.⁶⁴ De protestacties van XR op de openbare weg zijn voorzienbaar, gelet op de aankondigen die zij telkens ruim van tevoren doet, gelet op eerdere acties van XR en de urgentie van de klimaatproblematiek.
97. Uit het internationaal recht blijkt dat demonstraties in de vorm van wegblokkades, ook als die niet zijn aangemeld en niet toegelaten worden, niet *direct* mogen worden beëindigd, zelfs niet als zij een volledige ontwrichting van de doorstroming van het verkeer veroorzaken. Nog steeds wordt dan tolerantie van de autoriteiten vereist, opdat het recht op vreedzame vergadering niet van al zijn betekenis wordt ontdaan. De demonstranten dienen derhalve voldoende gelegenheid te krijgen hun visies te uiten.⁶⁵
98. In zaken waarin het EHRM het ingrijpen in wegblokkades niet in strijd met artikel 11 EVRM oordeelde, werd telkens expliciet vastgesteld dat de demonstranten die gelegenheid hadden gekregen (de ondergrens ligt bij ongeveer twee uur).⁶⁶ Het VN-Mensenrechtencomité oordeelt

⁶³ zie o.a. EHRM 8 maart 2022, nr. 10613/10 (Ekrem Can and Others t. Turkije); EHRM 15 mei 2014, nr. 19554/05 (Taranenko v. Russia); Rb Amsterdam 6 juli 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:4207; Rb. Amsterdam 5 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BX9310).

⁶⁴ Rb. Amsterdam 5 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BX9310.

⁶⁵ The limits of tolerance expected towards an unlawful assembly depend on the specific circumstances, including the duration and the extent of public disturbance caused by it, and whether its participants had been given sufficient opportunity to manifest their views (...).’ Bijv. EHRM 5 januari 2016, nr. 74568/12 (Frumkin/Rusland).

⁶⁶ EHRM 5 maart 2009, nr. 31684/05 (Barraco/Frankrijk) en EHRM 7 oktober 2008, nr. 10346/05 (Éva Molnár/Hongarije).

dat uitsluitend van demonstranten die *ernstige* en *langdurige* wegblokkades veroorzaken mag worden verlangd dat zij uiteengaan.⁶⁷

99. Vreedzame demonstranten die een weg blokkeren moeten er dus van uit kunnen gaan dat de autoriteiten die demonstratie faciliteren, ten minste voor enige tijd. Op de autoriteiten rust, waar nodig, de positieve verplichting tot faciliteren, zodat de deelnemers hun doelstellingen kunnen bereiken.⁶⁸ Die eis omvat volgens het VN-Mensenrechtencomité het afzetten van straten, het omleiden van verkeer en het bieden van veiligheid.⁶⁹
100. Als gezegd is de demonstratievrijheid niet absoluut en moet de overheid kunnen ingrijpen als aan het beperkingsschema van art. 11 EVRM is voldaan. Bij de beoordeling van de vraag of een beperkende maatregel *necessary in a democratic society* is, zijn niet alleen de aard en de ernst van de (strafbare) gedraging van de demonstrant, maar ook de aard en de ernst van de beperkende maatregel relevante factoren.⁹⁶ Maatregelen van bijvoorbeeld strafrechtelijke aard vereisen volgens Roorda, Brouwer en Schilder in het bijzonder rechtvaardiging.⁹⁷ Op de vraag of, naast arrestatie, verdere strafrechtelijke maatregelen zoals vervolging en sanctionering tegen demonstranten mogen worden genomen luidt hun antwoord dat strafrechtelijke vervolging van een vreedzame demonstrant in beginsel niet is toegestaan. Laat staan een strafrechtelijke veroordeling. Zelfs niet als de demonstratie leidt tot schade of andere wanorde, zolang die persoon ‘geen laakbaar (*reprehensible*)’ gedrag vertoont tijdens de manifestatie.⁷⁰
101. Wanneer gedrag *reprehensible* is, wordt volgens het EHRM bepaald door ‘*the extent of the disruption of ordinary life*’ die de demonstratie veroorzaakt.⁷¹ Het moet dan gaan om een gedraging die de openbare orde *ernstiger* verstoort dan de openbare ordeverstoring die inherent is aan de demonstratie zelf.⁷² In dit licht kan volgens Roorda, Schilder en Brouwer bijvoorbeeld strafrechtelijk optreden in beginsel gerechtvaardigd zijn

*“als demonstranten zich niet of minder vreedzaam gedragen, bijvoorbeeld als zij gewelddadigheden begaan of hiertoe aanzetten”*⁷³

⁶⁷ An assembly that remains peaceful while nevertheless causing a high level of disruption, such as the extended blocking of traffic, may be dispersed, as a rule, only if the disruption is “serious and sustained”. Zie VN-Mensenrechtencomité, general comment No. 37, par. 85 en *Joint report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association and the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions on the proper management of assemblies*, 4 februari 2016, A/HRC/31/66, par. 62.

⁶⁸ EHRM 12 mei 2015, 73235/12 (*Identoba and Others/Georgië*) en VN-Mensenrechtencomité, general comment No. 37, par. 33.

⁶⁹ VN-Mensenrechtencomité, general comment No. 37, par. 33. De Venetiëcommissie constateerde in 2020: ‘Given the importance of freedom of assembly in a democratic society, assemblies should be regarded as an equally legitimate use of public space as other, more routine uses of such space, such as commercial activity or pedestrian and vehicular traffic.’⁸¹ In this context, both the European Court of Human Rights and the Inter-American Commission on Human Rights’ Special Rapporteur for Freedom of Expression have stressed the need to facilitate, rather than hinder, assemblies in public space.’ Zie Guidelines van de OSCE/Venetiëcommissie, OSCE/ODIHR & Venetiëcommissie 2020, par. 62.

⁷⁰ B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder 2021, a.w., p. 115 (voetnoten weggelaten).

⁷¹ EHRM 26 april 2016, nrs. 25501/07 e.a. (*Novikova and Others/Rusland*) en EHRM 3 mei 2022, 18079/15 (*Bumbeş/Roemenië*). Zie uit laatstgenoemd arrest ook de volgende overweging: ‘(T)he Court notes that when dismissing the applicant’s challenge against the police report and the fine imposed on him, the national courts did not assess the level of disturbance his actions had caused, if any.’

⁷² Guide on Article 11 of the Convention – Freedom of assembly and association, versie 31 augustus 2022, par. 108: ‘*The intentional serious disruption, by demonstrators, to ordinary life and to the activities lawfully carried out by others, to a more significant extent than that caused by the normal exercise of the right of peaceful assembly in a public place, might be considered a “reprehensible act”.* Such behaviour might therefore justify the imposition of penalties, even of a criminal nature.’

⁷³ B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder 2021, a.w., p. 115.

102. Het enkele niet-opvolgen van bevelen van de politie kan in ieder geval niet zonder meer worden aangemerkt als *'reprehensible'*.⁷⁴ De proportionaliteit van een inbreuk op artikel 11 EVRM is daarmee niet een gegeven.⁷⁵
103. Het criterium dat wordt gehanteerd voor de vraag wanneer strafrechtelijke maatregelen gerechtvaardigd kunnen zijn – de vraag of bepaald gedrag *'reprehensible'* is – speelt wat XR betreft een rol bij beantwoording van de vraag of de inzet van waterkanonnen gerechtvaardigd kan worden geacht.
104. Daar komt bij dat uit EHRM-rechtspraak blijkt dat een wezenlijk onderscheid bestaat tussen het zelf bewerkstelligen van een wegblokkade en het zich aansluiten bij een al gecreëerde wegblokkade. In de zaak Galstyan tegen Armenië ging het om een illegale demonstratie op een straat. Deze straat stond vol met een groot aantal mensen. Het verkeer was voor aanvang van de demonstratie stilgelegd door de politie. Het EHRM oordeelde dat artikel 11 EVRM was geschonden omdat Galstyan werd vervolgd voor *'obstruction of street traffic'*. Het overwoog daartoe onder meer:

*'It follows that the "obstruction of street traffic", which the applicant was found guilty of, amounted to his physical presence at a demonstration held on a street where traffic had already been suspended beforehand by the authorities with the apparent intention of facilitating the conduct of a lawful demonstration.' (...) In the light of the above, the Court concludes that the applicant was sanctioned for the mere fact of being present and proactive at the demonstration in question, rather than for committing anything illegal, violent or obscene in the course of it.'*⁷⁶

Ook hieruit volgt dat de grootst mogelijke terughoudendheid is geboden bij de inzet van overheidsmaatregelen jegens vreedzame demonstranten die zich aansluiten bij een demonstratie op een weg die al is geblokkeerd.

3.4 Het gebruik van het waterkanon op de openbare weg is onrechtmatig en buitenproportioneel

3.4.1 XR-demonstratie valt onder de bescherming van demonstratievrijheid

105. De XR-demonstraties verliepen (en verlopen) vreedzaam.
106. Uit het par. 3.2 blijkt duidelijk dat de demonstratie van XR valt onder demonstratierecht. De (korte) ontwrichting van het verkeer door de blokkade rondom de Utrechtsebaan/A12 is een aanvaardbaar wezenskenmerk van iedere vorm van betoging. Ook in het geval dat er een risico op wanordelijkheden zijn.
107. Daarnaast zijn de intenties van de demonstranten uitsluitend vreedzaam en komt er geen enkele vorm van geweld aan te pas. De demonstranten zitten enkel op de weg. Zowel het

⁷⁴ Vgl. EHRM 6 oktober 2020, nr. 41462/17 (*Laguna Guzman*/Spanje).

⁷⁵ EHRM 14 oktober 2014, nr. 4524/06 (*Yilmaz Yildiz and Others*/Turkije).

⁷⁶ EHRM 15 november 2007, nr. 26986/03 (*Galstyan*/Armenië).

bB

EHRM als het HvJEU achten een dergelijke wegblokkade aanvaardbaar. Dit volgt ook uit internationale rapporten en nationale wetsgeschiedenis.

108. Dat de demonstratie voorafgaand niet door XR is aangemeld of voorafgaand aan de demonstratie is verboden, doet niet af aan de bescherming van de demonstratievrijheid.
109. Uit par. 3.3 volgt duidelijk dat XR niet onrechtmatig handelt en een beperking op de artikelen 10 en 11 EVRM niet gerechtvaardigd is. Op basis van de gemaakte belangenafweging dient het belang van XR om vrijelijk en op indringende wijze haar mening te kunnen uiten te prevaleren.
110. Daarnaast is de aard van de tijdelijke wegblokkades van XR niet een gedraging die de openbare orde ernstiger verstoort dan de openbare ordeverstoring die inherent is aan de demonstratie zelf. Het niet (direct) opvolgen van de aanwijzingen van de burgemeester om de openbare weg te verlaten is daarmee geen laakbaar gedrag. In ieder geval legitimeert dit gedrag niet het gebruik van een zware maatregel als een waterkanon.

3.4.2 *Inzet waterkanon onrechtmatig (i): demonstranten zijn vreedzaam*

111. Het gebruik van een waterkanon is een geweldmiddel. In de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren is dit gebruik genormeerd in hoofdstuk 2 ('Geweld') en paragraaf 3 ('Overige geweldmiddelen'). De enige specifieke normering luidt dat het gebruik van een waterkanon slechts is geoorloofd bij optreden van de mobiele eenheid in opdracht van de meerdere en na verkregen toestemming van het bevoegd gezag (zie artikel 14). Anders dan in andere landen, bestaat er voorzover bekend in Nederland geen verdere instructie of een protocol ten aanzien van de inzet van het waterkanon.
112. Meerdere gezaghebbende internationale organen hebben bepaald dat waterkanonnen niet tegen vreedzame demonstranten mogen worden ingezet.
113. Zo stelt de Organisation for Security and Co-operation in Europe/Office for Democratic Institutions and Human Rights klip en klaar: *'Water cannons should never be used to disperse a peaceful assembly'*.⁷⁷
114. Voorts stelt zij: *'The presence of a water cannon can be seen as intimidating or as a provocation by the participants in the assembly'*, alsook: *'The use of a water cannon can create risks, such as creating a slippery surface, and high water pressure may cause people to fall and be injured (..)'*.⁷⁸
115. Slechts in het geval van een niet-vreedzame demonstratie is inzet van een waterkanon geoorloofd, zo kan worden afgeleid uit de volgende overwegingen: *'(T)o achieve the policing objective of facilitation of an assembly, the operational commander may use the operational options of community police officers. Alternatively, when faced with a violent assembly, the*

⁷⁷ *Human Rights Handbook on Policing Assemblies*, OSCE/ODIHR 2016, p. 77.

⁷⁸ *Idem*, p. 77 en 78.

*policing objective may be dispersal and, in extreme circumstances, the operational options may include the use of CS gas and/ or water cannon.*⁷⁹

116. De Venetiëcommissie, het adviserend orgaan voor de Raad van Europa, stelt dat *‘any use of force, (including with batons, rubber bullets, etc.) should not be directed at peaceful demonstrators or by-standers, but only at people engaged in violence.’*⁸⁰ Zij stellen ook dat de inzet van waterkanonnen strikt moet zijn gereguleerd en moet worden vastgelegd. Waterkanonnen, als *‘device with indiscriminate effect’* mogen voorts worden gebruikt *‘for the purpose of dispersal only and should not be used where people (participants / bystanders; violent / peaceful persons) cannot leave the scene. They should only be used if violence has reached such a level that targeting individuals engaged in violence is not a possible or sufficient response.’*⁸¹
117. Uit het rapport *Exercise of the rights to freedom of peaceful assembly and of association as essential to advancing climate justice* van 23 juli 2021 van de Speciale Rapporteur van de VN inzake de vrijheid van vreedzame vergadering moet bovendien worden afgeleid dat de inzet van een waterkanon tegen vreedzame klimaatactivisten als *‘excessive use of force’* valt aan te merken:

“The assemblies of environmental and climate justice groups have often been met with the excessive use of force. For instance, the Special Rapporteur was informed that in October 2019, Belgian police had used water cannon, batons and pepper spray to disperse a national climate sit-in led by Extinction Rebellion activists, and arrested hundreds of protesters” (zie par. 27).

118. Ter illustratie zij er nog op gewezen dat het bij een ander teweegbrengen van min of meer hevige onlust veroorzakende gewaarwording in of aan het lichaam naar Nederlands recht als mishandeling kwalificeert.⁸² Daaronder valt het hoofd van een ander onder stromend water houden of een ander in het water duwen.⁸³
119. Om deze redenen is de inzet van een waterkanon tegen vreedzame demonstranten onrechtmatig.

3.4.3 Inzet waterkanon onrechtmatig (ii): *disproportioneel en niet necessary*

120. Op nationaal niveau is de inzet van geweld geregeld in artikel 7 lid 1 Politiewet. Dat artikel houdt in dat toepassing van geweld dient te voldoen aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit:

“De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak, is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld of vrijheidsbeperkende middelen te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel

⁷⁹ Idem, p. 79.

⁸⁰ *Guidelines* van de OSCE/Venetiëcommissie, OSCE/ODIHR & Venetiëcommissie 2020, p. 71.

⁸¹ Idem.

⁸² Vgl. HR 9 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2677.

⁸³ Resp. rechtbank Den Haag, 25 november 2010, ECLI:NL:RBSGR:2010:BO5136 en gerechtshof Amsterdam, 25 januari 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:217.

bB

dit, mede gelet op de aan het gebruik hiervan verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.”

121. Het doel van een waterkanon is om bij rellen en ongeregelde heden die de openbare orde verstoren, waarbij grote hoeveelheden mensen zijn betrokken, de samenscholende mensenmassa's te verspreiden.⁸⁴ Het idee is dat men wordt ontmoedigd te blijven staan of zitten, omdat zij worden natgespoten en het koud krijgen.⁸⁵ Het waterkanon mag alleen worden ingezet als er geen lichter middel is dat werkt, als de politie van tevoren heeft gewaarschuwd en er voldoende ruimte is om weg te komen. De politie mag niet richten op individuen, en mag het kanon alleen gebruiken om een mensenmassa op te breken.⁸⁶ De beslissing om het waterkanon beschikbaar te stellen en eventueel in te zetten is de exclusieve bevoegdheid van de burgemeester.⁸⁷
122. Ook op internationaal niveau wordt het gebruik van geweld genormeerd door de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. Het EHRM schaaft het gebruik van geweld door de politie onder artikel 3 EVRM en oordeelt dit alleen toelaatbaar indien strikt noodzakelijk en niet buitensporig.⁸⁸
123. In de Guidelines van de Venetiëcommissie staat:
- “Force should only be applied to the minimum extent necessary, following the principles of restraint, proportionality, minimization of damage and the preservation of life.”⁸⁹*
124. De VN Basic Principles on the use of force and firearms by law enforcement officials benadrukken eveneens dat “[i]n the dispersal of assemblies that are unlawful but non-violent, law enforcement officials shall avoid the use of force or, where that is not practicable, shall restrict such force to the minimum extent necessary.”⁹⁰
125. De waterkanonnen worden kennelijk ingezet met het doel demonstranten uiteen te doen gaan. XR is niet bekend met een geval waarin dat doel daadwerkelijk is bereikt.
126. Belangrijker: dit doel kan ook worden bereikt door de inzet van een minder ingrijpend middel, te weten het simpelweg verwijderen van de demonstranten van de openbare weg, al dan niet gevolgd door aanhoudingen voor overtreding van artikel 11 WOM. De inzet van de waterkanon voldoet daarom niet aan de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit.

⁸⁴ T&C Openbare orde en veiligheid, commentaar op art. 14 Ambtsinstructie politie.

⁸⁵ https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/nieuws/2022/december/bekereeks_less_than_lethal_weapons.pdf, p. 73-74.

⁸⁶ <https://www.amnesty.nl/politiegeweld-in-nederland>

⁸⁷ https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/nieuws/2022/december/bekereeks_less_than_lethal_weapons.pdf, p. 73-74.

⁸⁸ EHRM 2 april 2009, nr. 22684/05 (*Muradova/Azerbeidzjan*) en EHRM 13 oktober 2020, nrs. 35880/14, 75926/17 (*Zakharov and Varzhabetyan/Rusland*).

⁸⁹ *Guidelines* van de OSCE/Venetiëcommissie, OSCE/ODIHR & Venetiëcommissie 2020, p. 69.

⁹⁰ Principle 13. Zie ook Amnesty Internationals' *Guidelines for implementation of the UN Basic Principles on the use of force and firearms by law enforcement officials*, vooral hoofdstuk 7 over het gebruik van geweld tegen vreedzame demonstraties.

bB

127. Daar komt bij dat de waterkanonnen steeds harder worden gezet. Die werkwijze gaat voorbij aan de eis dat iedere demonstratie op zijn eigen merites moet worden beoordeeld, en telkens opnieuw tolerantie moet worden betracht. De waterkanonnen worden in veruit de meeste gevallen ingezet binnen de in de EHRM-rechtspraak gehanteerde ondergrens van twee uur.
128. Sinds 18 september jl. is voorts een trend zichtbaar waarbij waterkanonnen worden ingezet jegens een groep door politieagenten omsingelde, formeel aangehouden demonstranten. De demonstranten worden direct na het natspuiten van de weg verwijderd en afgevoerd. In die situatie kan het doel waarvoor het waterkanon zou worden ingezet feitelijk niet worden bereikt.
129. Het moedwillig steeds harder inzetten van waterkanonnen tegen demonstranten die inmiddels op dat moment niet meer de gelegenheid krijgen vrijwillig de openbare weg te verlaten, overschrijdt de grenzen van proportionaliteit en subsidiariteit. De inzet van de waterkanonnen is daarom onrechtmatig.
130. Bovendien voldoet de inzet van de waterkanonnen niet aan het *necessity*-vereiste als bedoeld in artikel 11 lid 2 EVRM, waardoor de demonstratievrijheid van de demonstranten is geschonden. Er is geen sprake van gewelddadig of ‘*reprehensible*’ gedrag dat de inzet van een dergelijk ingrijpende beperkende maatregel zou rechtvaardigen. De demonstranten vertonen geen gewelddadig of anderszins laakbaar gedrag door op de weg te blijven zitten en niet aan de bevelen van de burgemeester te voldoen. Van hen gaat geen dreiging uit. Daar komt bij dat de inzet van waterkanonnen een *chilling effect* heeft op de demonstratievrijheid. Potentiële demonstranten durven niet te komen demonstreren uit angst voor de inzet van het waterkanon. Ook om die reden is de inzet onrechtmatig.

3.4.4 *Inzet waterkanon onrechtmatig (iii): disproportioneel en niet necessary (ii)*

131. In lijn met EHRM-rechtspraak worden XR-demonstranten over het algemeen niet strafrechtelijk vervolgd (zie het persbericht van het OM d.d. 27 mei 2023, **productie 6**). Het kenbare beleid is dat zij worden aangehouden op verdenking van artikel 11 van de WOM, en dat ofwel die zaken diezelfde dag worden geseponneerd, ofwel dat de demonstranten niet worden vervolgd. XR is in ieder geval niet bekend met boetes die nadien zijn opgelegd. Aangehouden XR-demonstranten worden zelfs niet altijd als verdachte geregistreerd.
132. Door de gedragingen van de XR-demonstranten te kwalificeren als overtreding van artikel 11 van de WOM en de zaken af te doen met septs erkent de Staat dat die gedragingen strafbare feiten opleveren van zeer geringe ernst en het vervolgen niet waard zijn. De inzet van de waterkanon als zeer ingrijpend geweldmiddel staat in geen verhouding tot de geringe ernst van het feit waarvan de personen tegen wie het waterkanon wordt ingezet worden verdacht en het uitblijven van strafrechtelijke vervolging. Ook daarom is de inzet disproportioneel, niet *necessary* en dus onrechtmatig. Dat wringt te meer vanwege de wetenschap van de Staat dat het waterkanon wordt ingezet tot het bestrijden van ‘geringe strafbare feiten’ (zie het persbericht), en daardoor letsels worden veroorzaakt.

3.4.5 Conclusie

133. De demonstratie STOP FOSSIELE SUBSIDIES valt onder de bescherming van het demonstratierecht. Er was er geen sprake van een inzet die als uitzondering kan worden aangemerkt en waarmee een beperking op de demonstratievrijheid van XR gerechtvaardigd is.
134. Naar moet worden aangenomen werden de waterkanonnen louter ingezet om de demonstranten uiteen te doen gaan. Het waterkanon wordt daarnaast met een zeer krachtige straal ingezet, die zeer pijnlijk is en letsel kan veroorzaken. Reeds om die reden voldeed deze inzet niet aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. De inzet van het waterkanon is daarmee onrechtmatig. Dat klemt temeer nu het bij een ander teweegbrengen van min of meer hevige onlust veroorzakende gewaarwording aan het lichaam volgens de rechtspraak als mishandeling kwalificeert.
135. De inzet van de specifieke waterkanonnen had telkens geen spoedeisend karakter. In tegendeel, de waterkanonnen stonden voorafgaand aan de demonstraties al klaar en werden vaak al na enkele minuten ingezet.
136. Daar komt nog bij dat de burgermeester niet de waarheid spreekt over de nevelstand of zachte stand van het waterkanon. Zowel in de Gemeente van Den Haag als door organisaties als Amnesty International worden grote zorgen geuit over de inzet van de waterkanonnen. Het gebruik van slootwater is voorts gevaarlijk en kan de gezondheid van de demonstranten verder aantasten. Deze buitensporige toepassing van geweld tegen demonstranten mag en kan niet langer zo doorgaan.
137. Kortom, het gebruik van het waterkanon is niet buitenproportioneel en hiermee onrechtmatig.

4 BEKENDE VERWEREN

138. De Staat zal zich verweren door te stellen dat de demonstratie op voorhand was beperkt en niet mocht niet plaatsvinden op de A12. Echter, als er een vreedzame demonstratie wordt uitgevoerd, mag van de staat een ‘appropriate degree of tolerance’ worden verwacht.⁹¹
139. Daarnaast geldt dat een ‘*disruption of ordinary life*’, inclusief ontwrichting van het verkeer, volgens het EHRM een aanvaardbaar wezenskenmerk van iedere vorm van betoging is. Ook in dat geval wordt van de autoriteiten tolerantie jegens de demonstranten verlangd. Zolang maar sprake is van een betoging die vreedzaam is.⁹²
140. Zoals reeds uitvoerig uiteengezet in hoofdstuk 3 valt de vreedzame demonstratie van XR daarmee onder de bescherming van het demonstratierecht. De inzet van waterkanonnen is

⁹¹ EHRM 15 mei 2014, nr. 19554/05 (Taranenko v. Russia).

⁹² ‘As a general principle, the Court nevertheless reiterates that any demonstration in a public place inevitably causes a certain level of disruption to ordinary life, including disruption of traffic, and that it is important for the public authorities to show a certain degree of tolerance towards peaceful gatherings if the freedom of assembly guaranteed by Article 11 of the Convention is not to be deprived of all substance.’ Bijv. EHRM 26 november 2013, nr. 37553/05 (Kudrevičius and Others/Litouwen). Zie ook EHRM 10 juli 2012, nr. 34202/06 (Berladir and Others/Rusland) en EHRM 17 mei 2011, nrs. 28495/06, 28516/06 (Akgöl and Göl/Turkije).

alleen al om die reden onrechtmatig en, mede gelet op de geringe strafbare feiten waarvoor het waterkanon wordt ingezet, buitenproportioneel.

5 BELANG XR

141. XR heeft er belang bij dat de inzet van waterkanonnen tegen vreedzame demonstranten in opvolgende demonstraties wordt verboden. Door de inzet wordt inbreuk gemaakt op hun lichamelijke integriteit en demonstratievrijheid.
142. In het licht van deze omstandigheden dient XR ontvankelijk te worden verklaard en dient de burgerlijke rechter in kort geding de vereiste rechtsbescherming te bieden.

6 SPOEDEISEND BELANG

143. Deze procedure betreft een zeer spoedeisende kwestie, aangezien de demonstraties nog altijd gaande zijn alsmede de onrechtmatige inzet van waterkanonnen.
144. Het spoedeisend belang van XR is er onder andere in gelegen dat demonstranten nog elke dag met buitenproportioneel geweld van de openbare weg bij de Utrechtsebaan/A12 worden verwijderd. De inzet van waterkanonnen jegens XR is onrechtmatig. Deze maakt de facto inbreuk op de demonstratievrijheid en de lichamelijke integriteit van demonstranten. De vrees bestaat dat die inbreuken tijdens opvolgende demonstraties ernstiger worden. Niet staat een met voldoende waarborgen omklede rechtsgang open om de rechtmatigheid van de inzet te laten toetsen.
145. Om de alsmaar oplopende schade nog enigszins te beperken is het van belang dat er spoedig beleid komt op het inzetten van het waterkanon. Het spoedeisend belang vloeit ook voort uit de aard van de zaak. Van eiseres kan niet worden gevergd een uitspraak van de bodemrechter af te wachten.

7 BEVOEGDHEID

146. De voorzieningenrechter van de Rechtbank Den Haag is bevoegd op grond van artikel 99 Rv omdat de Staat hier gevestigd is. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid is hier eveneens gevestigd. De voorzieningenrechter van de Rechtbank Den Haag is tevens bevoegd op voet van artikel 102 Rv, nu de schade mede is ontstaan op de openbare weg in Den Haag. Het schadebrengende feit doet zich aldus mede voor in Den Haag.

8 VORDERINGEN

147. Duidelijk moge zijn dat XR demonstranten enorme schade wordt berokkend door dit voorval. Daarnaast worden demonstranten ook afgeschrikt om naar nieuwe demonstraties te komen, terwijl zij dit wel zouden willen. De vorderingen zien op het beperken en voor zover mogelijk herstellen van deze schade.
148. De primaire vordering van eisers is daarom gericht op het verbieden van het inzetten van het waterkanon tegen vreedzame demonstranten, althans alleen toe te staan deze in te zetten als

bB

er een dreiging van geweld is of op basis van voorafgaand nauwkeurig omschreven omstandigheden en zodanig dat de inzet noodzakelijk en proportioneel is voor het legitieme doel van de rechtshandhaving.

149. De subsidiaire vordering van eisers is erop gericht dat de Staat enkel het waterkanon kan inzetten onder één of meer gestelde voorwaarden. Deze voorwaarden zijn in lijn met aanbevelingen van NGO's en beleidsregels die worden gehanteerd in andere landen, zoals Engeland.
150. Wegens de ernstige gevolgen van de buitenproportionele en onrechtmatige inzet van het waterkanon vorderen eisers tevens een dwangsom voor overtreding van de gevorderde ge/verboden van [XXX] voor elke dag waarop gedaagden het gebod of verbod, of een gedeelte daarvan, overtreden, niet juist, onvolledig of te laat nakomen.

MITSDIEN:

het de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag, moge behagen om bij vonnis, zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

PRIMAIR:

Gedaagden te verbieden het waterkanon in te zetten tegen demonstranten tijdens de demonstratie STOP FOSSIELE SUBSIDIES:

- i. althans gedaagden te gebieden het waterkanon alleen in te zetten wanneer het niveau van geweld zo hoog is dat rechtshandavingsfunctionarissen de dreiging niet kunnen beheersen door alleen rechtstreeks gewelddadige personen aan te vallen;
- ii. althans het waterkanon alleen in te zetten op basis van voorafgaand nauwkeurig omschreven omstandigheden en zodanig dat de inzet noodzakelijk en proportioneel is voor het legitieme doel van de rechtshandhaving;
- iii. althans een zodanige voorziening te treffen als de voorzieningenrechter in goede justitie zal vermenen te behoren.

SUBSIDIAIR:

Gedaagden te verbieden het waterkanon in te zetten in het geval niet is voldaan aan één of meer van de volgende voorwaarden c.q. omstandigheden:

- het waterkanon mag niet worden gericht op demonstranten die zich binnen een afstand van 15 meter bevinden;
- het waterkanon mag niet worden gericht op het hoofd van demonstranten;
- het waterkanon mag nooit worden gebruikt tegen demonstranten die al in bedwang zijn gehouden of zich niet kunnen bewegen;
- het waterkanon mag nooit worden gebruikt met vervuild (sloot)water;

bB

- het waterkanon mag nooit worden gebruikt in gebieden waar de groep demonstranten zich niet kan verspreiden;
- het waterkanon mag niet worden gebruikt zonder voorafgaande waarschuwing aan de deelnemers aan de bijeenkomst;

en/of

zodanige voorwaarden c.q. omstandigheden te stellen als de voorzieningenrechter in goede justitie zal vermenen te behoren, zodanig dat het demonstratierecht daadwerkelijk geëffectueerd wordt.

ZOWEL PRIMAIR ALS SUBSIDIAR :

- I. te bevelen dat de Staat en/of de Gemeente onmiddellijk na betekening van het te dezen te wijzen vonnis bij overtreding van de omschreven ge/verboden een dwangsom verbeurt van [XXX] voor elke dag waarop zij dit gebod, of een gedeelte daarvan, overtreedt, niet juist, onvolledig of te laat nakomen;
- II. gedaagden te veroordelen in de kosten van dit geding, te vermeerderen met de nakosten ten belope van EUR 131,- zonder betekening, dan wel EUR 199,- in het geval van betekening, een en ander te voldoen binnen veertien dagen na betekening van het vonnis, en – voor het geval voldoening van de (na-)kosten niet binnen de gestelde termijn plaatsvindt – te vermeerderen met de wettelijke rente over de (na-)kosten vanaf bedoelde termijn voor voldoening.

Deze zaak wordt behandeld door
W.H. Jebbink, J.R. Kramer,
Ch.A. Alberdingk Thijm en N.S.G de Bruijn

bureau Brandeis

Sophialaan 8, 1075 BR Amsterdam

T: 020 7606 505 / F: 020 7 606 555

info@bureaubrandeis.com / bureaubrandeis.com

PRODUCTIEOVERZICHT

Productie 1	Statuten en KvK-uittreksel Stichting Vrienden van XR.
Productie 2	<i>Rechtvaardig afbouwen van fossiele subsidies, minder CO2 en meer inkomsten</i> , SOMO, Oil Change International en Milieudefensie, augustus 2023.
Productie 3	Brandbrief Stop Fossiele Subsidies juni 2023.
Productie 4	Steunbetuiging via supportdemonstraties A12 protesten.
Productie 5	Brief van de burgemeester met beperking demonstraties A12 d.d. 30 augustus 2023.
Productie 6	OM Persbericht, Actievoerders A12 aangehouden, niet vervolgd d.d. 27 mei 2023.
Productie 7	Verslag XR van inzet waterkanon A12 demonstraties.
Productie 8	Verschillende berichten op platform X over de onrechtmatige inzet van het waterkanon.
Productie 9	Verschillende nieuwsartikelen over de onrechtmatige inzet van het waterkanon.
Productie 10	Foto's van letsel van demonstranten, inclusief doktersverklaring.
Productie 11	Blog Nederland Juristenblad over de onrechtmatige inzet van Duitser waterwerpers in Den Haag d.d. 17 mei 2023.
Productie 12	Rapport Bevindingen Amnesty International Nederland A12 protesten d.d. 18 september 2023.
Productie 13	Interview van EenVandaag met Greenpeace-directeur Andy Palmen en hoogleraar sociale psychologie aan de Universiteit Utrecht Kees van den Bos over vreedzame karakter XR d.d. 8 september 2023.